
ŠVIESA

No. 1

SAUSIS-VASARIS-KOVAS

1971 M.

M. Katiliūtės - "Moteris Virtuvėje"

ŠVIESA

The *Light*

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

Redaktorius Antanas Bimba

NO. 1

SAUSIS - VASARIS - KOVAS 1971 M.

XXXVII

TURINYS

Įvykių sukuryje	3
Kada ir kodėl lietuviai pateko svetur? Pranas Ulevičius	6
Eilėraščiai. Halina Lukauskaitė	11
F. Engelso idėjos ir JAV lietuvių darbininkų veiklos pradžia. Laurynas Kapočius	12
Trys didieji kariautojai ir jų likimas. Dr. A. Petrika	15
Kaimynai. Paulius Drevinis. Poezija	18
Didysis Genijus. Juozas Slėnys	19
Ko žmogus alksta? L. Šimonis. Poezija	21
Laukimas. Alfonsas Maldonis. Poezija	21
Kas yra gražu? G. Ramoška	22
Rimti pavojai. A. Žukauskas. Poezija	24
Rojaus Mizaros Atminimui. Jadvyga Černiauskiene	25
Kur Juodžio kalnas. Poezija	25
Mūsų broliai Mekai. R. Baranikas	26
'Švedkapiai' be švedų. A. Tautavičius	28
Lituanistinė biblioteka. Juozas Žukauskas	29
Tėviškės eglės. Paulius Drevinis. Poezija	31
Sniegenėlė. Paulius Drevinis. Poezija	31
LLD reikalai	32

IVYKIŲ SŪKURYJE

Vietnamo karas ir Vidurio Rytuose konfliktas tarp Izraelio ir arabiškųjų kraštų tebėra opiausi ir svarbiausi klausimai tiek Amerikos, tiek viso pasaulio žmonėms. O kas blogiausia, tai kad laiko tekmė nerodo jokio paartėjimo šiems klausimams išspręsti. Priešingai: Vietnamo karas dargi tapo išplėstas į Kambodiją ir Laosą ir atnaujintas šiaurės Vietnamo bombardavimas. Tuo tarpu Paryžiaus derybos karui baigti nejudina iš vietos.

Su šių 1971 metų pradžia pradėjome antrąjį šio vieno barbariškiausių ir ne-teisingiausių karų istorijoje dvidešimtmetį su jau Amerikos pakeltais tokiais nuostoliais: 44,167 jauni amerikiečiai užmušti mūšiuose, 8,990 šiaip žuvusių, 1,430 dingusių arba patekusių nelaisvėn ir 293,077 sužeisti! Tai baisūs nuostoliai... O kas gali beapskaičiuoti ir bepasverti gyvybėmis ir kančiomis Amerikos armijų padarytus nuostolius abiejuose Vietnamuose ir kituose Indokinijos kraštuose! Jie šimteriopai didesni!..

Lygiai prieš dvejus metus, perimdamas šalies vairą iš demokrato prezidento Johnsono rankų, republikonas Richardas Nixonas žadėjo šį karą užbaigti ir mus sugrąžinti į taikos kelią. Dauguma žmonių juo patikėjo. Bet skerdynė tebesitęsia!

O kaip su Vidurio Rytai? Kokios ten taikai perspektyvos? Tiesa, rašant šias pastabas, ten turime paliaubas ir pasitarimus Jungtinių Tautų tarpininko švedo Jarringo priežiūroje. Bet konfliktui baigti — perspektyvomis toli gražu negalima pasidžiaugti.

Izraelis, aišku, mūsų Amerikos drąsinamas, atvirai kalba apie kai kurių arabiškų sričių ankesavimą (pasisavinimą) vardan savo rubežių "saugumo", o naujoji Egipto vadovybė griežtai nusistačiusi savo žemių neišsižadėti nė vienos pėdos. Šiandien abi pusės geriau ginkluotos ir pasiruošusios karui negu buvo prieš metus laiko, ir atvirai kalba apie mūsų atsinaujinimą...

* * * *

Šiuos metus pradėjome žymiai pablogėjusia Amerikos ekonomine padėtimi. Žymiai padidėjusi infliacija, pagilėjęs miestuose skurdas ir nedarbas jau apima 6 procentus visų darbo jėgų, bedarbių armija jau pasiekė penkis milijonus. Ir geresnių laikų dar vis nematyt. Vietoje jų, prezidentas Nixonas ir jo ministrai siūlo mums pasitenkinti tuo labai "džiugiu" reiškiniu, kad tiek infliacija, tiek skurdo ir bedarbių armijos augimas nuo dabar žengs pirmyn gerokai lėčiau,

trumpesniais žingsniais, negu 1970 metais. Niekas nė nekalba šį procesą su-
laikyti arba apsukti atgal numatamoje ateityje.

Iš kitos pusės, šie metai prasidėjo žymiu dirbančiosios liaudies bruzdėjimo
prieš ekonominę spaudimą padidėjimu. Padažnėjo streikai, ir reikia tikėtis jų
daugiau ir ilgesnių.

Dar vienas mūsų dėmesio vertas reiškinys. Mūsų didžiosios kapitalistinės
partijos jau smarkiai pradėjo ruošti 1972 metų prezidentiniams rinkimams.
Prezidentas Nixonas neslepia savo ambicijų būti išrinktu antram terminui ir
visuose savo pasisakymuose bei veiksmuose turi galvoje tuos rinkimus. Demo-
kratų partijos šulai Nixono administraciją kritikuoja tik tiek, kiek, jų supрати-
mų, padės jiems sugrįžti prie valstybės vairo 1972 metų rinkimuose.

* * * *

Socialistiniame pasaulyje svarbiausiu vėliausiu įvykiu reikia laikyti vadovy-
bės pasikeitimą Lenkijoje. Nors tas pasikeitimas buvo staigus ir dirbančiosios
liaudies nepasitenkinimo padiktuotas, o ne senosios vadovybės su Gomulka
priešakyje suplanuotas ir atsargiai pravestas, bet neatrodo, kad jis būtų kaip
nors susilpninęs socializmo pagrindus. Priešingai. Viskas rodo, kad ta pa-
kaita tik padės Lenkijai dar didesniais ir drąsesniais žingsniais žygiuoti pir-
myn naujojo gyvenimo statyboje.

* * * *

Baigiantis praeitiems metams baigėsi Tarybų Sąjungos senasis penkmetis ir
šių metų pradžioje prasidėjo naujasis. Suvesti ir paskelbtieji duomenys rodo,
kad visi senojo penkmečio užsibrėžti tikslai buvo, bendrai paėmus, pilnai pa-
siekti visose gyvenimo ir darbo srityse.

Mums, žinoma, svarbiausia Tarybų Lietuvos naujojo penkmečio užsibrėž-
tieji užmojai. Mums atrodo, kad juos, nesigilinant į skaičius, bendriausiais
bruožais gražiai apibūdina š. m. sausio 9 dienos "Komjaunimo Tiesoje" S.
Klevaitis straipsnyje "Rytienos Lietuva". Į klausimą — "Kokia bus Lietuva
penkmečio pabaigoje, kokia ji bus dar po penkerių ar dešimties metų?",
jis atsako:

Lietuvos liaudies ūkis dabar pergyvena naują ir labai svarbų savo vystymosi
laikotarpį. Dar neseniai mums daug ko trūko — skurdoką paveldėjimą gavome
iš buržuazinės Lietuvos. Apsčiai teturėjome tik darbo jėgos. Todėl pirmai-
siais pokario metais ir buvo svarbiausia — duoti žmonėms darbo. Duoti tai,
ką garantuoja mūsų valstybės konstitucija. Statėme naujus fabrikus, naujas ga-
myklas. Ne veltui svetimšaliai Lietuvą ėmė vadinti statybų kraštu... Pavyz-
džiui, per 30 Tarybų valdžios metų bendroji pramonės produkcija išaugo dau-
giau kaip 20 kartų.

Dėl darbo jėgos nepritekliaus artimiausiais dešimtmečiais negalėsime iš-
laikyti tokių sparčių pramonės augimo tempų, kaip iki šiol. Pramonė augs
daugiausia darbo našumo didinimo, mokslo ir technikos pasiekimų pritaikymo
gamyboje dėka.

Liaudies ūkio vystymo schema rodo, kad pagrindinės Lietuvos pramonės
šakos ateityje liks tos pačios, dabar daugiausia išaugusios. Plėsimė staklių

gamybą, radiotechniką, radioelektroniką, chemiją, mašinų gamybą, o taip pat tradicinę mūsų kraštui — maisto ir lengvąją pramonę. Prognozės teigia, kad Lietuva turės labiausiai išvystytą maisto pramonę Europoje.

Išaugės nauja — naftos perdirbimo pramonė. Jau pradėdama milžiniškos naftos perdirbimo įmonės statybą Mažeikiuose. Ši įmonė ekonominiu požiūriu Lietuvai labai reikalinga — pagėrės, atpigės aprūpinimas kuru...

Bus plečiamas energetinis ūkis — statomos naujos elektrinės. Numatyta hidroakumuliacinės elektrinės statyba Kruonyje, plėsis Lietuvos VRE, gal būt, Lietuvoje išaugės ir moderni atominė elektrinė.

Žemės ūkis... Nuo seno Lietuva buvo darbščių valstiečių kraštas. Tie darbštuoliai, pasitelkę mašinas ir chemiją, dabar gauna negirdėtus derlius. Pavyzdžiui, praėjusiais metais grūdinių kultūrų vidutiniškai išauginta po 24 centnerius iš hektaro... Ateityje Lietuvos žemės ūkyje liks nusistovėjusios mėsos ir pieno gamybos kryptys. Kaime dirbs vis daugiau mašinų, pavaduojančių žmogų...

Urbanizacija... Augs pramonė, žinoma, augs ir miestai. Tačiau čia gali būti keli variantai. Sakysime, kaimynai latviai visą pramonę sukonzentravo sostinėje Rygoje. Todėl Ryga jau taikosi išskirti milijoninių miestų gretas... Mūsų mokslo vyrai nusprendė kitaip. Geriausias, patogiausias gyventi miestas, kai jame yra 300 — 400 tūkstančių gyventojų. Prie tokio miesto etalono priartėjo mūsų Vilnius, Kaunas. Tad ateityje šiuose miestuose naujų pramonės įmonių statyti beveik neplanuojama. Sudarytas projektas, pagal kurį pramonė ugdoma regioniniuose centruose — Alytuje, Kapsuke, Utenoje, Plungėje, Jurbarkė. Tie miestai smarkiai augs, taps "mažosiomis sostinėmis" — pramonės, kultūros centrais...

Stambesniuose miestuose, kur pramonė jau pakankamai išvystyta, bus daugiau kultūrinių objektų statybų.

Toks tolygus pramonės išdėstymas leis planingiau tvarkyti visą kraštą, sudarys geresnes sąlygas naujiems miestelėnams. Juk, mechanizuojant žemės ūkį, nemažai žmonių dar pereis į pramonę. Jiems nereikės keltis toli nuo gimtųjų vietų...

KADA IR KODĖL LIETUVIAI PATEKO SVETUR?

PRANAS ULEVIČIUS
ISTORIJOS MOKSLŲ KANDIDATAS

Jau labai seniai, dėl vienokių ar kitokių priežasčių, mažiau ar daugiau žmonių iš vienos šalies patekdavo į kitą. Tai įvykdavo, dažniausiai, vienai šaliai kariaujant su kita arba krašte vykstant politinėms ar religinėms kovoms. Naujų pasaulio kraštų atradimai, jų kolonizavimas, prekyba žmonėmis (verga), stichiniai gamtos reiškiniai ir daug kitų priežasčių žmones priversdavo palikti savo gimtuosius kraštus.

Kapitalizmas, dalinai pakeisdamas feodalizmo epochoje susidariusias žmonių kilnojimosi formas, sudarė naujas sąlygas darbo žmonėms kilnotis iš vienos šalies į kitą, ieškant darbo ir geresnio gyvenimo. Pasaulyje jau nėra nė vienos valstybės, kurios visi žmonės gyventų savo gimtajame krašte.

* * *

Lietuviai pradėjo patekti kitur tada, kai į Lietuvą ėmė veržtis svetimšaliai. Lietuvos kaimyninių šalių metraščiuose, bei kronikose yra nemaža žinių apie karo žygius į Lietuvą. Pavyzdžiui, 854 metais Švedijos karalius Olofas su savo kariuomene apsiautė Apulės pilį (Skuodo rajone) ir ją paėmė. Nugalėtojai

švedai, "... gavę daugybę turtų bei 30 įkaitų, džiaugdamiesi sugrįžo pas savuosius..." (Lietuvos TSR istorijos šaltiniai, 1 t., Vilnius, 1955 m., 22 psl.).

Rusų kunigaikščiai Jaroslvas, Mstislavas ir kiti XI — XII amžiais ne kartą žygiavo į Lietuvą. Jie irgi, žinoma, reikalavo duoklės ir žmones ėmė į nelaisvę.

KOVA SU KRYŽIUOČIAIS IR KALAVIJUOČIAIS

XIII amžiuje Lietuvos žemes pradėjo pulti Kalavijuočių ir Kryžiuočių ordinai. Jie buvo gerai ginkluoti ir organizuoti. Ordinų riterių eiles nuolat papildydavo kviečiami kariai iš Vakarų Europos. Nukariavę prūsų gentis Kryžiuočiai ėmė pulti Nadruvą, Skalvą, Suda-
vą, kur gyveno vakariniai lietuviai. Ir juos pavergė.

Kalavijuočiai siauru Baltijos pajūrio ruožu taip pat skverbėsi prie Nemuno. Popiežiaus ir Vakarų Europos feodalų remiami kryžiuočiai, dažnai puolė Lietuvą, grobė lietuvių turtą, degino namus, žudė žmones, ėmė į nelaisvę. Tai buvo daroma priedanga krikščionybei platinti. Lietuvos kova su kryžiuočiais truko apie du šimtus metų.

Tuo tarpu Lietuvos didžiųjų kunigaikščių kariai, atmušdami Kalavijuočių ir Kryžiuočių ordinų puolimus, skverbėsi į slavų žemes ir užėmė gan didelius plotus. Taigi, jau XIII amžiuje iš etnografinės Lietuvos ribų lietuviai iškeliaudavo ir apsigyvendavo Lietuvos didžiojo kunigaikščio vietininkų valdomose srityse. Be to, atskiri Lietuvos didikai, kovodami dėl valdžios, kartais bėgdavo į kaimynines šalis.

LIETUVOS-LENKIJOS UNIJA

Lengviau atremti Kryžiuočių ordino puolimams, 1385 metais Krėvos pilyje buvo sudaryta Lietuvos ir Lenkijos unija. Didysis Lietuvos kunigaikštis Jogaila, tapęs Lenkijos karaliumi, lenkų padedamas, apkrikštijo lietuvius. Po Krėvos unijos ėmė artėti lietuvių ir

lenkų didikai. Kai kurie lietuviai apsigyveno Lenkijoje, o lenkai Lietuvoje.

XVI amžiaus pirmoje pusėje ir Lietuvoje ėmė plisti reformacinis judėjimas, jau anksčiau prasidėjęs Vakarų Europoje. Vilniaus vyskupo paveiktas didysis Lietuvos kunigaikštis ėmėsi administracinio persekiojimo prieš reformatus. Dėl to kai kuriems jų teko pasitraukti į Prūsiją.

Reformaciniame judėjime reiškėsi ir kairysis kalvinistų sparnas, vadinamas arionais arba antitrinitoriais, kurie smerkė baudžiavą, luomų nelygybę, mirties bausmę. Dėl skelbiamo pacifizmo jie buvo apkaltinti išdavyste ir ištremti iš Lietuvos. Vieni arionai apsigyveno Prūsijoje, kiti Olandijoje.

Karo metais su Maskva lietuviai patekdavo į Rusiją kaip karo belaisviai. XVIII amžiuje lietuvių karo belaisvių skaičius Rusijoje padidėjo.

SAVARANKIŠKUMO PRARADIMAS

Ilgainiui, dėl susiklosčiusių istorinių sąlygų Lietuva prarado savarankiškumą. Didikai ir bajorai, svetimų valstybių kurstomi, vienijosi į konfederacijas ir vieni su kitais kariavo šalies viduje. Pralaimėjusiems kovą, neretai, tekdavo bėgti į užsienį. Žečpospolitos (po 1569 metų Liublino unijos taip buvo vadinama Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė ir Lenkijos karalystė) silpnumu ryžosi pasinaudoti kaimyninės valstybės.

1772 metais įvyko pirmasis Žečpospolitos padalinimas. Jos žemių dalis atiteko Rusijai, Prūsijai ir Austrijai.

Antrasis Žečpospolitos padalinimas įvyko 1793 metais. Šį kartą jos žemių dalį užėmė Prūsija ir Rusija.

1794 metais Lenkijoje prasidėjo sukilimas, kuris netrukus persimetė į Lietuvą. Sukilimą pralaimėjus, kai kurie jo dalyviai atsidūrė užsienyje.

Po trečio Žečpospolitos padalinimo (1795 m.) Lietuva buvo prijungta prie Rusijos (išskyrus Užnemunę, kuri 1795 — 1807 metais priklausė Prūsijai, 1807 — 1815 metais ji buvo Varšuvos hercogystės sudėtyje, o po Vienos kongreso Užnemunė prijungta prie Rusijos kaip Lenkijos karalystės dalis). Tai-

gi, po trečiojo Žečpospolitos padalinimo susidarė sąlygos lietuviams patekti giliau į Prūsiją ir Rusiją.

PRANCŪZŲ PRALAIMĖJIMAS RUSIJOJE

1812 metais Prancūzijos kariuomenei puolant Rusiją ir jai užėmus Lietuvos teritoriją, Napoleonas Bonapartas paskelbė dekretą apie laikinosios vyriausybės, pavadintos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės komisija, sudarymą. Komisija organizavo nacionalinę gvardiją, tvarkė finansus, kariuomenės aprūpinimą ir kt. Tais pat metais Prancūzijos imperatoriui patyrus pralaimėjimą Rusijoje, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės komisija ir dalis tų, kurie vienaip ar kitaip talkininkavo prancūzams, teko bėgti iš Lietuvos, kartu su Napoleono armijos likučiais.

Lietuvoje, kaip ir Lenkijoje bei Rusijoje, po 1812 metų karo pagyvėjo visuomeninis judėjimas. Tame judėjime daugiausia dalyvavo revoliucinė ir liberalinė bajorija. Vilniuje ir kitur kūrėsi masonų ložės ir kitos organizacijos, kurios palaikė ryšius su Rusijos pažangaus judėjimo dalyviais. 1823 metais Vilniuje buvo suimta daugiau kaip šimtas žmonių, kurių tarpe buvo daugiausia Vilniaus universiteto studentų. Dalis jų buvo ištremta į Rusijos gilumą. Kražių kolegijoje buvo išardyta Juodųjų brolių organizacija, jos dalyviai įkaltinti, o kai kurie ištremti.

SUKILIMAS IR REPRESIJOS

Bajorijos tarpe vystėsi judėjimas, siekęs atkurti savarankišką Lenkijos ir Lietuvos valstybę. Šis judėjimas išaugo į sukilimą. Jis prasidėjo 1830 metų lapkričio mėnesį Varšuvoje ir netrukus persimetė į Lietuvą. 1831 metų kovo mėnesį Lietuvos sukilėliai užėmė Raseinius, Telšius, o kiek vėliau Šiaulius. Sukilėlių rankose atsidūrė ir kiti miestai, išskyrus Vilnių. Tačiau prieš caro kariuomenę sukilėliai atsilaikyti negalėjo. 1831 metų liepos mėnesį pagrindiniai sukilėlių būriai perėjo sieną ties Gargždais ir Degučiais. Prūsijos valdžia perėjusius per sieną nuginklavo ir internavo. Kiek vėliau iš Lietuvos į Prūsiją atvyko daugiau sukilėlių ir visi buvo nuginkluoti bei internuoti.

Rusijos caras paskelbė manifestą, kuriuo žadėjo amnestiją. Bet amnestija buvo taikoma tik reguliariosios armijos kareiviams ir puskarininkiams, kilusiems iš Lenkijos karalystės. Dalis tų, kurie negalėjo pasinaudoti amnestija, iškeliavo į Prancūziją, o kiti liko Prūsijoje, nors valdžia su jais elgėsi žiauriai. Daugelį jų suėmė ir kalino, o kitus laikė policijos priežiūroje, vertė grįžti ir pasiduoti caro valdžiai.

Pagaliau Prūsų valdžia ryžosi juos išvežti į kitas šalis. 1832 metų birželio mėnesį susodino į laivą 164 tremtinius, kurie beveik visi buvo lietuviai.

Po sunkios kelionės jie iš laivo išlipo Bordeaux (Bordo) uoste, Prancūzijoje ir ten apsigyveno.

Kiek vėliau iš Prūsijos taip pat laivu išgabeno dar 462 tremtinius, kurių tarpe buvo 5 moterys. Vokiečių laivas su tremtiniais įplaukė į Havre uostą Prancūzijoje, bet Prancūzų valdžia tremtiniais neleido išlipti iš laivo, nes ketino juos gabenti į Alžyrą. Dėl to tremtiniai subruzdavo, reikalavo leidimo pasilikti Prancūzijoje. Galų gale valdžia nusileido (tik 30 žmonių sutiko vykti į Alžyrą ir tarnauti svetimšalių legione).

SUKILĖLIŲ IŠTRĖMIMAS

1833 metais Prūsijos valdžia nutarė visus likusius sukilimo dalyvius ištremti į Ameriką. Juos susodino į tris būrinius laivus ir išplaukė į ilgą kelionę. Po kelių dienų jūroje kilo smarki audra. Laivai išsiskyrė. Po kurio laiko vienas jų įplaukė į Havre uostą. Tremtiniai vargais negalais apsigyveno Prancūzijoje. Kitas laivas su tremtiniais įplaukė į Portsmouth uostą, Anglijoje ir jie ten išlipti neleido iš laivo, apsigyveno Didžiojoje Britanijoje. Trečiasis laivas su tremtiniais taip pat įplaukė į Didžiosios Britanijos uostą Havrich. Bet čia jiems išlipti taip pat neleido, ir laivas buvo priverstas išplaukti. Galų gale pastarojo laivo tremtiniai pateko, ne į Ameriką, o į Prancūzijos svetimšalių legioną Alžyre.

Austrijos valdžia taip pat stengėsi atskratyti Lenkijos sukilimo dalyvių. 1834 m. balandžio mėnesį du laivai su lenkais, iš-

tremtais iš Austrijos, įplaukė į New Yorko uostą. Jų tarpe buvo ir Vilniaus universiteto studentų.

KITŲ SUKILĖLIŲ LIKIMAS

Kas atsitiko su tais sukilėliais, kurie pasiliko gimtajame krašte? Nuslopinus sukilimą, caras išleido įsaką (1832.III.22) dėl bausmių sukilėliams, kuriame, tarp kita ko, buvo pasakyta, kad visų bajorų, nuteistų už dalyvavimą sukilime, vyriškos lyties vaikus imti į karo kantonistus.

Žemesnės kilmės žmonės, kurie dalyvavo sukilime ir buvo suimti su ginklu rankose, įsakė atiduoti į rekrūtus ir siųsti į tarnybą Sibiro batalionuose (Lietuvos TSR istorijos šaltiniai, 1 t., Vilnius, 1955 m., 427 psl.). 1833 m. liepos 25 d. caras, papildydamas anksčiau išleistą įsakymą dėl bausmių sukilėliams, išvardino sukilimo dalyviams įvairias bausmes ir įsakė ištremti visus žmones, davusius sukilėliams prieglobstį, nors ir nežinojusius sukilėlių tikslų — į Sibirą arba kitas tolimas gubernijas (Lietuvos TSR istorijos šaltiniai, 1 t., Vilnius, 1955 m., 427-428 psl.).

Caro valdžia žiauriai nuslopino ir 1863 metų sukilimą Lietuvoje. Dalis sukilimo dalyvių buvo ištremti į Sibirą ir Pavolgio gubernijas. Kita jų dalis emigravo į užsienį ir išsisklaidė po Europos šalis, o kai kurie vėliau persikėlė į Ameriką.

MASINĖS EMIGRACIJOS PRADŽIA

Masinė Lietuvos darbo žmonių emigracija į užsienį prasidėjo antroje XIX amžiaus pusėje. Ypač ją paspartino baudžiavos panaikinimas (1861 m.) ir po to sekusios socialinės permainos.

Vystantis kapitalistiniam gamybos būdui Lietuvos kaime, atsirado darbo jėgos perteklius, kurio Lietuvos miestai negalėjo sutalpinti, nes pramonė buvo menkai išvystyta. Dėl to daugumą Lietuvos emigrantų sudarė valstiečiai, amatininkai, darbininkai.

Darbo žmonės iš Lietuvos išvyktį į kaimynines šalis ir užjūrį taip pat paskatino 1867 bei 1868 metų nederlius ir badas.

Nereikia pamiršti ir to, kad tuo laiku Lietuvoje jau plačiai sklido gandas apie tariamą aukso šalį — Ameriką. Be to, Lietuvoje darbo užmokestis buvo žemesnis negu Jungtinėse Amerikos Valstijose, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ar Rusijos stambiųjų miestų pramonėje. Taip pat negalima pamiršti, kad Lietuvos jaunimas vengė atlikti karinę prievolę carinės Rusijos armijoje.

Į užsienį bėgo persekiojamieji lietuvių nacionalinio judėjimo veikėjai ir kai kurie 1905 metų revoliucijos dalyviai, gelbėdamiesi nuo kalėjimo ar tremties. Būta ir daugiau priešasčių, dėl kurių žmonės palikdavo savo gimtąjį kraštą.

Žinoma, visais laikais buvo ir tokių, kurie išvykdavo iš Lietuvos, vedini noro pamatyti svetimus kraštus, patirti nuotykių.

PIRMASIS PASAULINIS KARAS

Pirmojo pasaulinio karo metais vokiečių kariuomenei veržiantis į Lietuvą, dalis jos gyventojų buvo evakuojama į Rusijos gilumą. Buvo evakuojami įmonių įrengimai kartu su darbininkais ir jų šeimomis, perkelti kai kurių mokyklų mokiniai ir mokytojai, toliau nuo karo veiksmų traukėsi ir daug kitų Lietuvos gyventojų.

Okupavus Lietuvą, kaizerinės Vokietijos kariuomenė plėšė jos turtą, tūkstančius Lietuvos žmonių prievarta gabeno į Vokietiją pramonės ir žemės ūkio darbams.

Žinia apie Rusijos caro nuvertimą paskatino Lietuvos darbo žmones ginklu kovoti prieš okupantus. Tada vokiečiai okupantai ėmė bendrauti su Lietuvos buržuazija, kad ji padėtų slopinti liaudies pasipriešinimą.

1917 metų rugsėjo mėnesį Vilniuje buvo sušaukta Lietuvos buržuazijos atstovų konferencija, kuri išrinko Lietuvos tarybą. 1917 m. gruodžio 11 d. ši taryba paskelbė pareiškimą, kuriuo ji "stoja už Lietuvos valstybės amžinus, tvirtus, sąjunginius ryšius su Vokietija" (Lietuvos TSR istorijos šaltiniai, t. 3, Vilnius, 1958 m., psl. 93). 1918 m. vasario 16 d. ji paskelbė Lietuvos nepriklausomybės aktą, o tų pat metų birželio mėn. ši buržuazinė taryba, siekdama kaizerinės Vokietijos paramos, paskelbė Lietuvą monarchija, pakviesdama Lietuvos karaliumi herco-

gą Vilhelmą Urachą, Viurtembergo grafą, kuris buvo pavadintas Mindaugu II. Tačiau 1918 metų lapkričio mėnesį įvykusi revoliucija Vokietijoje šiuos planus sugriovė.

KOVA UŽ NAUJĄJĮ GYVENIMĄ

Lietuvos darbo žmonės Spalio Socialistinės revoliucijos idėjų įkvėpti stiprino kovą su vokiečiais okupantais, ėmė kurti Darbininkų, bežemių ir mažžemių valstiečių atstovų tarybas ir Revoliucinius komitetus. 1918 m. gruodžio 8 d. buvo sudaryta, Vinco Mickevičiaus Kapsuko vadovaujama, Lietuvos Laiikinoji revoliucinė darbininkų ir valstiečių vyriausybė. 1918 m. gruodžio 16 d. ji išleido manifestą, kuriuo skelbė, kad vokiečių okupacinė ir Lietuvos Tarybos valdžia yra nuvers-ta, kad "Visa valdžia pereina į Lietuvos darbininkų, bežemių ir mažžemių atstovų tarybų rankas" (Lietuvos TSR istorijos šaltiniai, t. 3, Vilnius, 1958 m., psl. 105). Darbo žmonių valdžia buvo įkurta didesniojoje Lietuvos dalyje.

Kurdama naują gyvenimą, Lietuvos liaudis turėjo atkakliai kovoti su kontrrevoliucinėmis jėgomis, kurias sudarė vokiečių okupacinė kariuomenė, lenkų kontrrevoliuciniai legionai ir Lietuvos Tarybos suorganizuotos policinės bei karinės jėgos.

Kovodama prieš kontrrevoliuciją, darbo žmonių valdžia rūpinosi, kad būtų atkurta ir išplėsta pramonė, pakeltas žemės ūkis, likviduotas nedarbas. Ji įvedė privalomą vaikų mokymą, atkūrė Vilniaus universitetą, organizavo teatrus, muziejus ir kitas mokslo įstaigas.

LIETUVOS BURŽUAZIJOS PERGALĖ

1919 metų kovo mėnesį kontrrevoliucinės jėgos sustiprino puolimą prieš darbo žmonių tarybinę valdžią. Lenkų legionieriai užėmė Vilnių. Vyko atkaklūs mūšiai ir kitose Lietuvos vietose. Lietuvos buržuazija, palaikoma Vakarų valstybių reakcinių sluoksnių, 1919 metų viduryje Lietuvoje įvedė savo diktatūrą. Nemaža lietuvių, kovojusių už darbo žmonių tarybinę valdžią, buvo priversti pasitraukti iš Lietuvos.

Valdydama Lietuvą jos buržuazija neišsprendė socialinių problemų. Žemės ūkis ir silpnai vystoma pramonė negalėjo duoti darbo visiems. Dalinai dėl to emigracijos biurai ėmė dygti, kaip grybai po lietaus. Lietuvos vidaus reikalų ministerijos ir emigracijos biurų archyviniai dokumentai rodo, kad jau 1920 metais Lietuvos ministrų kabineto nutarimais buvo duoti leidimai atidaryti Kaune du emigracijos biurus: "United Baltic Corporation" ir "Cunard Line", o sekančiais metais buvo leista užsienio kompanijoms atidaryti Kaune dar dešimtį emigracijos biurų, kurie organizavo Lietuvos darbo žmonių emigraciją į užsienį.

Į PIETŲ AMERIKĄ

Po pirmojo pasaulinio karo, suvaržius emigraciją į Jungtines Amerikos Valstijas ir Angliją, Lietuvos išeivių srautas pakrypo į Pietų Ameriką ir kitas šalis.

Lietuvos buržuazinė valdžia, be jokio susitarimo su Pietų Amerikos vyriausybėmis, leido emigracijos biurų agentams verbuoti ir vežti Lietuvos darbo žmones į tropikų kraštus. Emigracijos biurai, beveik valdžios nekontroliuojami, šiurkščiai apgaudinėjo emigrantus ir pažeidinėjo emigracijos įstatymus. Emigracijos biurų suktybės pasiekė tokio laipsnio, kad net Kaune ėjusių laikraštis "Rytas" 1927 m. Nr. 131 rašė: "Gerai žinoma, kad daugelis emigracijos biurų visokiais nelegaliais būdais vilioja piliečius. Baltijos Loydo emigracijos biuras pasižymi kaip geras nelegalių dokumentų padirbėjas".

Emigracija iš Lietuvos, palyginus su kai kuriuose kitomis šalimis, 1929 metais buvo gausiausia, nes pagal 1931 metų "Tautos ūkio" nr. 2 pateiktus duomenis, 10 tūkstančių gyventojų teko emigravusiųjų:

Lietuvoje — 69,0	Lenkijoje — 21,3
Suomijoje — 24,1	Italijoje — 15,0
Ispanijoje — 21,7	Estijoje — 12,9

Tais metais kai kuriuose Lietuvos apskrityse emigracija apėmė visą naturalųjį gyventojų prieauglį, o kai kur net jį žymiai viršijo. Sutinkamai su Lietuvos išeiviams registruoti

taisyklėmis, emigrantais tebuvo laikomi tik tie, kurie vykdavo į užsienį nuolatiniam apsigyvenimui.

Faktiškai emigrantų iš Lietuvos buvo žymiai daugiau, nes daug darbo žmonių laikinai išvykdavo uždariauti į kitas šalis. Ypač daug žmonių išvykdavo žemės ūkio darbams į Latviją ir Vokietiją.

PAGRINDINĖ PRIEŽASTIS

Viena pagrindinių emigracijos priežasčių buvo kaip tik ta, kad Lietuvos buržuazinė valdžia labai mažai tesirūpino gerinti miesto darbininkų, kaimo bežemių, mažažemių bei vidutinių valstiečių gyvenimą.

Valstiečius, ypač naujakurius, smaugė sunki mokesčių našta ir skolos. Valstiečių ūkiai dažnai būdavo išvaržomi. 1931 metais iš varžytynių buvo parduota 786 ūkiai, 1932 metais — 979 ūkiai, 1933 metais — 1203 ūkiai ir t. t. ("Lietuvos statistikos metraštis", Kaunas, 1931 m., 308 psl., 1932 m., 151 psl., 1933 m., 164 psl.).

Daugelis naujakurių ir nuskurdintų valstiečių, negalėjusių išmisti su šeimomis savo tėvynėje, bėgo laimės ieškoti į užsienį. Be to, Lietuvos buržuazija stengėsi atsikratyti socialiai "nepatikima" lietuvių tautos dalimi.

Vienas atkakliausių emigracijos propaguotojų buvo buržuazinis visuomenės veikėjas ir publicistas Kazys Pakštas. Jis rašė: "Stingant vietos ir kaime, ir mieste, kyla aštrus emigracijos klausimas. Kaimui pavojinga pasilaikyti daugiau 5,000 savo metinio prieauglio. Į miestus nesukiši daugiau 6,000 per metus, o priauga apie 29,000. Taigi emigracija kandidatų priauga kasmet vidutiniškai apie 18,000 žmonių" (Kazys Pakštas, "Baltijos respublikų politinė geografija", Kaunas, 1929 m., 24 psl.).

K. Pakštas rekomendavo organizuoti emigraciją į Angolą, Keniją, Tanganiką, Rodeziją ir kitus Afrikos kraštus. Jis įrodinėjo, į emigraciją reikia žiūrėti kaip į patriotinį žygį. Darbo žmonių emigracijai iš Lietuvos pritarė ir tokie buržuaziniai veikėjai, kaip T. Daukantas, F. Kemėšis, R. Skipitis, J. Vilkaitis ir kiti, vieni jau mirę, kiti tebegyvena JAV.

Emigraciją skatino ir tas, kad buržuazijos valdomoje Lietuvoje buvo apribotos darbo žmonių politinės teisės, buvo nuolatos persekiojamas pažangus judėjimas. Todėl dėl visų šių socialinių-ekonominių bei politinių priežasčių 1920-1939 metais daugiau kaip šimtas tūkstančių įvairaus amžiaus ir užsiėmimo vyrų bei moterų paliko Lietuvą ir emigravo į užsienį.

1940 metais Lietuvoje buvo atkurta darbo žmonių tarybinė valdžia. Kai kurie Lietuvos fašistai pabėgo į užsienį. 1941 metais hitlerinė Vokietija užpuolė Tarybų Sąjungą. Nemaža lietuvių pasitraukė į kitas tarybines respublikas. 1941-1944 metais vokiški okupantai išvežė keliolika dešimčių tūkstančių Lietuvos gyventojų į Vokietiją.

PO ANTROJO PASAULINIO KARO

Kai 1944 metais Tarybinės Armijos galinųjų smūgių daužoma Vokietijos hitlerinė kariuomenė traukėsi iš Lietuvos, drauge su ja išbėgo keliolika šimtų lietuvių hitlerinių oku-

pantų talkininkų, o taip pat keliolika tūkstančių jų suklaidintų bei įbaugintų lietuvių.

Vakarų Vokietijoje jie pateko į vadinamąsias "perkeltųjų asmenų" stovyklas, kuriose "pirmuoju smuiku grojo" lietuviai, buvę hitlerininkų parankiniai. Jie ten kūrė reakcines organizacijas, terorizavo norinčius grįžti į Lietuvą. Vėliau jų dauguma iš Vokietijos išvyko į Jungtines Amerikos Valstijas, Angliją, Australiją, Kanadą ir kitas šalis.

Po antrojo pasaulinio karo nemaža lietuvių grįžo į Tarybų Lietuvą. Ten jie aprūpinami butais, darbu, invalidams ir seniems skiriamos pensijos. Repatrijantams sudaromos sąlygos tinkamai įsikurti, dirbti, mokytis, poilsiauti. Jaunoji karta, nuvykusi į tėvų žemę, sėkmingai mokosi vidurinėse ir aukštesiose mokyklose.

Lietuvoje socialistinė santvarka sukūrė naujas gyvenimo sąlygas, užtikrinančias visiems darbą ir gerovės kilimą. Emigracija iš Lietuvos tapo atgyvena, primenančia buvusį skurdų darbo žmonių gyvenimą ir masinį jų bėgimą iš Lietuvos į užsienį.

Halinos Lukauskaitės eilėraščiai

Sukas gyvybės uždaras ratas,
Kalas iš sėklos diegas guvus,
Kūdikio akys saulę pamato.
Skleidžiasi lapas. Buvo ir bus.

Akys svajingai žiūri į toli.
Ilgesio medų bitė suras.
Žiedo vainikas. Minčių aureolė.
Žiedas nuyvsta. Sėkla subręs.

□

Tavo pavasaris -- išblýškęs ir ligotas,
ant kaklo balti sniego raikščiai.
ir rytą šaltą, rytą ūkanotą
jis pasitinka susigūžęs baikščiai.

Mano pavasaris -- kaip tulpės lapas
pro kietą pašalą į saulę keliai,
svaigus, vėjuotas, švarkas atlasas,
glėbyje -- žemė, nuo aistros pabalusi.

□

Vėjas iš jūros. Pušis. Voveraitės
Ar reikia užrašo, kad -- Palanga

Gintaru saulė dažo giraitę,
gintarą meta į krantą banga.

Pilkos žuvėdros saulėje sklando.
Bangoj medūzų rausvi žiedai.
Ilgesio skraistė siela praranda.
Vėjo glamonės. Vilties pažadai.

□

Pro atdarą langą svečiuosna
netyčia užklydo paukštukas.
Švelniai, atsargiai jį paglosčiau
-- tą pilką, šilkinį pūką.

Paukštukas galvutę kraipo.
-- Sakyk, paukšteli, ar gera
toli nuo to miesto tvaiko,
kur saulė spindulius beria,
toli nuo pagiežos ir keršto,
kur švyti nuostabūs mėliai?
Ar širdis, nuskračiusi varžtų,
paguodą sau rastų vėlei?

□

Tėvyne, mane Tu priimki
auksine rudens šypsena.
Kelio pažįstamą vingį
pralinksmina vėjo daina.

Čia kartą lydėjau mylimą.
Tegu. Prie kitos pražilai.
Raštuotą lapų kilimą
paklojo seni ažuolai.

Visi čia takai išvaikščioti.
Savas medis, savas akmuo.
Ilgesiu slegiančią maišatį
nusineša aukso ruduo.

Žaliuoja kalneliai, daubos.
Mielas, kuklus reginys.
Pavargusią širdį gaubia
švelnumo glaudus apynys.

F. ENGELSO IDĖJOS IR JAV LIETUVIŲ DARBININKŲ VEIKLOS PRADŽIA

LAURYNAS KAPOČIUS

Laugelis K. Markso ir F. Engelso veikalų į JAV lietuvių darbininkų rankas patekdavo jau XIX amž. paskutiniajame ir XX amž. pirmuose dešimtmečiuose. Šie veikalai buvo platinami vokiečių, anglų, rusų, lenkų ir kai kuriomis kitomis kalbomis Amerikos Socialistų Darbo Partijos (ASDP) ir vėliau Amerikos Socialistų Partijos (ASP) organizacijų klubuose, šių partijų laikraščių redakcijose, susirinkimuose, kultūrinio pobūdžio pramogose. Kai kuriuos jų veikalus, o taip pat marksistinę-socialistinę periodiką galima buvo pirkti ir viešuose knygynuose bei skaityti viešose bibliotekose.

Apie mokslinio socializmo kūrėjų veikalų plitimą galima rasti žinių beveik kiekviename JAV lietuvių laisvamanių ir darbininkų periodinių leidinių numeryje, o ypatingai JAV lietuvių socialistų laikraštyje "Kova".

1907 metais "Kova" kvietė lietuvius darbininkus išsirašyti lietuvių kalba K. Markso ir F. Engelso "Komunistų Partijos Manifestą". Pasiūlymai užsisakyti įvairiomis kalbomis marksistinę-socialistinę literatūrą buvo spausdinami kiekviename "Kovos" numeryje.

Pirmasis mokslinio komunizmo kūrėjų veikalas, išėjęs 1904 m. lietuvių kalba, buvo "Komunistų Partijos Manifestas". Jį išvertė į lietuvių kalbą Augustinas Janulaitis iš vokiečių kalbos. Šis veikalas iš Europos į JAV lietuvių darbininkų centrus patekdavo dideliais kiekiais. 1914 metais "Kovos" redakcija jį išleido Philadelphijoje. 1909 m. "Rankpelnio" nr. 22 (Anglijoje) išspausdintos F. Engelso veikalo "Anti-Diuringas" ištraukos antrašte

"Dideli miestai". Tais pačiais metais "Kova" nr. 37 paskelbė iš "Anti-Diuringo" ištraukas antrašte "Laisvės valstybė"; 1912 m. Vilniuje išėjo iš spaudos F. Engelso veikalas "Socializmo išsivystymas iš utopijos iki mokslo". Šis veikalas buvo platinamas ir JAV lietuvių darbininkų tarpe. O 1918 m. jis buvo išleistas JAV lietuvių socialistų.

Dar redaguodamas "Aušrą", 1884 m. J. Šliupas paruošė ir joje atspausdino kelis straipsnius socialiniais ir ekonominiais klausimais. Jų tarpe buvo ilgas rašinys, pavadintas "Mokslas apie tautinę ūkį". ("Aušra", Nr. 7-8 1884 m.). Savo samprotavimus autorius parėmė K. Markso ir F. Engelso veikalų citatomis. Rašinyje skaitytojai supažindinami su kapitalistinės gamybos būdu.

Vėliau šis J. Šliupo rašinys buvo išplėstas, pavadintas "Iš drauginės ūkės" ir serijoje straipsnių atspausdintas ("Lietuviškasis Balsas", Nr. 1-14, 1888 m.)

Socialiniais-ekonominiais kapitalistinės santvarkos klausimais "Lietuviškajame Balse" 1886-1888 m. buvo spausdinama ir kita serija straipsnių, pavadintų "Likimas žmogaus ant žemės". Šiuose straipsniuose autorius daug vietos skyrė Vokietijos socialdemokratų partijos sukūrimui. Kaip autorius nurodo, svarbiausiais partijos įkūrėjais buvo F. Engelsas, A. Bebelis ir V. Libknechtas.

Kitame to paties pavadinimo straipsnyje autorius rašo, kaip kūrėsi prancūzų socialistų

partija, kurią įkuriant svarbų vaidmenį suvaidino K. Marksas ir F. Engelsas, 1880 m. šiai partijai paruošę programą.

Nagrinėdamas kapitalistinės santvarkos socialinę nelygybę, kapitalo ir valdžios koncentravimąsi turtuolių rankose, J. Šliupas daug vietos skiria mokslinio socializmo kūrėjams, kurie pirmi atidengė visas kapitalizmo paslaptis.

Įvairiomis progomis ir daugelyje straipsnių mokslinio socializmo autoriai ir jų veikaly, ypač "Komunistų Partijos Manifesto" ir "Kapitalo" teiginiai buvo minimi ir darbininkų laikraštyje "Nauja Gdynė". Šiame periodiniame leidinyje rašoma, jog K. Marksas ir F. Engelsas atrado kapitalistinės visuomenės vystymosi dėsningumus. Jie išaiškino, kaip kapitalistinė visuomenė pasidalino į dvi pagrindines antagonistines klases, "... į nedidelį, palyginti, gyventojų skaičių, kapitalistų luomą ir neturtėlių luomą, kuri tarpusavyje jungia pati kapitalistinė gamyba" ("Nauja Gdynė", nr. 20, 1894 m. liepos 31 d., p. 4). K. Markso ir F. Engelso veikaluose, rašoma lietuvių darbininkų spaudoje, išryškintos priežastys, skatinančios proletariatą organizuoti ir kovoti prieš fabrikantus; šioje spaudoje iškeliamas istorinis darbininkų klasės vaidmuo kapitalistinėje visuomenėje, šios visuomenės pertvarkyme.

Vertindama K. Markso ir F. Engelso nuopelnus darbininkų klasei, lietuvių darbininkų spauda pabrėžė, jog šiedu vokiškos kilmės veikėjai buvo internacionalistais. Jie suvaidinę svarbų vaidmenį "Tarptautiniame darbininkų susivienijime", kuris XIX a. viduryje veikė legaliai ir aštriai išstojo prieš darbininkų vienybės skaldytojus anarchistus.

JAV lietuvių darbininkų spauda K. Marksą ir F. Engelsą vadino "toli matančiais mokslininkais ir kapitalistinės visuomenės gyvenimo tyrinėtojais, apie kuriuos tiek daug kalba socialistai. Šie du mokslininkai yra žmonės, kurie utopinį socializmą pastatė ant mokslinių pamatų ir kurie parodė, kad tik socializmas išspręsiąs visus sunkiausių visuomeninius klausimus" ("Kova", nr. 1, 1906 m.)

Serijoje straipsnių, pavadintų "Socializmo kursas", K. Markso ir F. Engelso sukurtą mokslinį socializmą JAV lietuvių darbininkų

spauda charakterizuoja kaip kapitalistinių visuomeninių santykių kritiką, kaip progreso teoriją, kaip visuomeninių darbininkų organizacijų idealą, o sykiu — kaip kelrodį praktiniam darbininkų minių judėjimui. O "kad socializmas būtų gerai suprastas, reikia jį studijuoti visuose jo apsiereiškimuose" ("Kova", nr. 46, 1909 m.).

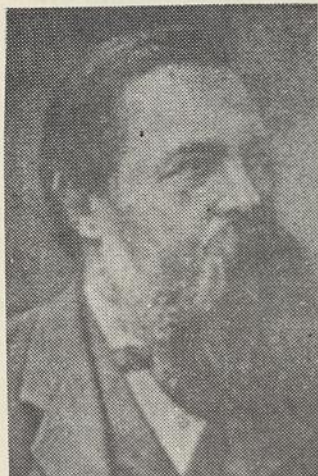
Kreipdamasi į savo skaitytojus, "Kova" pabrėžė, jog lietuvių socialistų kuopų nariai turi skaityti ir studijuoti K. Markso ir F. Engelso "Komunistų Partijos Manifestą", K. Markso "Kapitalą", "Darbą ir kapitalą"; F. Engelso veikalus "Socializmo išsivystymas iš utopijos į mokslą", "Vertė, prekė, pelnas" ir kitos ("Kova", nr. 14, 1906 m.)

JAV lietuvių darbininkų spaudoje "Komunistų Partijos Manifestas" vadinamas "klasių kovos knyga", įrašytas šūkis "Visų šalių proletarai, vienykitės!" dabar esąs girdimas visame pasaulyje. Iš šios knygos pasaulis semiasi mokslą apie socializmą, kuris šiandien išgarsėjęs visuose kontinentuose ir "turįs savyje tokią galybę, kad karūnavotos galvos pradėjo baidytis vien jo (t. y. žodžio socializmas — L. K.) ištarimo" ("Kova" nr. 21, 1908 m.)

Serijoje redakcinių straipsnių, pavadintų "Socialinės studijos", klausimų ir atsakymų formoje skaitytojams aiškinami pagrindiniai K. Markso ir F. Engelso "Komunistų Partijos Manifesto" ir "Kapitalo" teiginiai.

Nuo 1907 m. sausio 1 dienos JAV lietuvių socialistų spaudos organas "Kova" buvo dvigubai padidintas — nuo 8 iki 16 puslapių. Kiekviename "Kovos" numeryje nuo šio laiko spausdinami teorinio pobūdžio marksistiniai straipsniai, kurių uždavinys buvo supažindinti JAV lietuvius darbininkus su pagrindiniais K. Markso ir E. Engelso mokslo teiginiais, su viso pasaulio socialistiniu judėjimu, pradedant nuo utopinio socializmo, baigiant tuometiniu socialistiniu judėjimu. Vienas iš ilgiausių serijinių straipsnių buvo pavadintas "Kokio socialdemokratai?". Jis buvo spausdinamas beveik visus 1907 metus.

Vienas straipsnis buvo skirtas marksistinės prasmės sąvokų "reformos ir revoliucija" išaiškinimui. Straipsnyje sakoma, jog socia-

F. Engelas

K. Marksas

listai pripažįsta, kad reformos yra geras dalykas, jų reikalauja, jas brangina. Bet socialistai nesivilia, kad reformos galėtų pašalinti šiandieninės nevalios ir išnaudojimo priežastis. Ir dėl to niekad socialistai neatsisako nuo savo pagrindinių reikalavimų, būtent nuo privačios nuosavybės panaikinimo, nuo klasinės visuomenės panaikinimo ir visuotinos lygybės ir laisvės įvedimo ("Kova", nr. 2, 1907 m.)

"Kovoje" buvo spausdinami straipsniai, nagrinėjantieji vykusią revoliuciją Rusijoje ir Lietuvoje, o taip pat įvairių Rusijos ir Lietuvos visuomeninių grupių ir sluoksnių poziciją šios revoliucijos atžvilgiu.

JAV lietuvių socialistų spauda nedviprasmiškai stėjo ginti Rusijos ir Lietuvos proletariato, kuris buvo hegemonu šioje revoliucijoje. Ši spauda kvietė JAV lietuvius darbininkus ir visus išėjusius remti Lietuvos revoliucinį judėjimą. Tuo pačiu metu šioje spaudoje buvo aiškinamas buržuazinių grupuočių taikstymasis su carizmu, jų ribotumas, jų baimė revoliucinių darbininkų atžvilgiu, o taip pat būkštavimas, kad carizmas neįmatytų jų veikloje nusikalstamo pobūdžio veiksmų prieš carinę patvaldystę. Buržuazinės grupuotės pasitenkino kai kuriomis nuolaidomis, kurias carinė valdžia padarė Lietuvos ir kitų Rusijos imperijos tautų nacionalinei buržuazijai.

JAV lietuvių socialistų organizacijų ir jų spaudos raginimų dėka Lietuvos socialdemokratų partija maždaug tris ketvirtadalius visų

išlaidų, susijusių su revoliucine akcija, gavo iš JAV lietuvių darbininkų. Be to, šių darbininkų spauda nuolat gynė Lietuvos darbo žmonių kovą nuo reakcijos išpuolių, nuo šmeižtų.

K. Markso ir F. Engelso veikalai ir šiuose veikaluose iškeltų teiginių propagavimas JAV lietuvių darbininkų tarpe turėjo didžiausios reikšmės 1905 m. susikurti Amerikos lietuvių socialistų partijai, tai partijai atsiriboti nuo nacionalizmo, anarchizmo, o taip pat nuo oportunizmo, kuris jau tuomet pradėjo reikštis pas kai kuriuos lietuvių socialistų pakeleivius, smulkius savininkėlius ir laisvos profesijos žmones, kurie prie lietuvių darbininkų judėjimo buvo pritapę tik norėdami lietuvių darbininkų tarpe įsigyti geresnį vardą, kad lietuvius išėjusius patraukti prie savo įvairių biznio įstaigų.

Ta pačia proga būtina pabrėžti, jog lietuviškieji liberalai-laisvamaniai savo spaudoje ir savo kalbose išskirdavo duoklę marksizmo idėjoms. Tai jie darė išeidami iš savo interesų, siekdami įsistiprinti savo ekonominėse ir politinėse pozicijose lietuvių darbininkų pagalba. Tai darydami, jie trukdė lietuviams darbininkams suartėti su kitų tautybių proletariatu, su internacionaliniu darbininkų judėjimu. Lietuviškieji liberalai dėjo pastangas, kad lietuvių darbininkų judėjimas neišeitų iš siaurų lietuvių nacionalinių rėmų, kad jis liktų lyg ir priedėliu prie lietuviškosios liberalinės buržuazijos ir būtų josios įtakoje.

Marksizmo principų įsisavinimo dėka JAV lietuviai socialistai atsiribojo nuo liberaliosios buržuazijos atstovų-laisvamanių įtakos.

K. Markso ir F. Engelso idėjos užgrūdino JAV lietuvius socialistus, padarė juos atspairiais smulkiaburžuazinei stichijai, nukreipė juos į proletarinį internacionalizmą. Šį procesą greitinio ir Lietuvos kairieji socialdemokratų internacionalistai V. Kapsukas, Z. Angarietis, P. Eidukevičius ir kiti, kurie 1905-1907 metais laiškais bei straipsniais palaikė glaudžius ryšius su JAV lietuviais darbininkais ir padėjo jiems įsisavinti K. Markso ir F. Engelso mokslo principus. Pradedant 1905 metais JAV lietuvius darbininkus pradėjo pasiekti ir lenininės idėjos, kurios dar pagilino ir papildė marksizmą.

DR. A. PETRIKA

TRYS DIDIEJI KARIAUTOJAI IR JŲ LIKIMAS

Aleksandras Makedonietis

Antikos istorijoje skaitome, jog senaisiais, "barbarų" gdynės laikais, buvo daug pagarsėjusių kariautojų, bandžiusių pavergti pasaulio tautas. Buvo romėnai, teutonai, hunai, galai, persai, babiloniečiai, asiriečiai, egiptiečiai, Rusijos carai, mongolai, totoriai, turkai ir kiti. Daug žemių buvo nukariavęs Persijos karalius Darius, korsakietis Napoleonas I, mongolas Čingis Chanas, Tamerlanas ir kiti.

Prieš 2,300 metų, apie ketvirtojo šimtmečio vidurį (356–323 m. prieš mūsų erą — B. C.—) išgarsėjo Makedonijos karalius Pilypo ir jo žmonos Olimpijos sūnus ALEKSANDRAS, vadinamas MAKEDONIEČIU arba stačiai — ALEKSANDRU DIDŽIUOJU. Logikos ir praktiškų mokslų jį mokė žinomas graikų filosofas Aristotelis, o karinio meno — jo tėvas, valdęs Graikiją ir visą Balkanų pusiasalį. Aleksandras, kaip ir jo tėvas, buvo slavų kilmės, bet graikų kultūros žmogus. Homero epas "Ilijada" buvo jam inspiracija bei idealas. Su ja jis nesiskyrė nei dieną, nei naktį.

(Makedonija — maža senovės valstybė Balkanų pusiasalyje, šiuo metu beveik nežinoma. Jos žemę seniai išsidalijo Graikija, Albanija, Jugoslavija, Rumunija, Bulgarija).

334 m. prieš mūsų erą, dvidešimties metų amžiaus Aleksandras, su 35,000 kariuomene, išsiruošė iš buvusios to meto Makedonijos sostinės Pella ir per Graikiją bei Turkiją — įsiveržė į Persiją, kurios karalius Darius buvo laikomas stipriausiu pasaulio valdovu. Aleksandras norėjo Dariui atkeršyti už jo tėvo nužudymą. Kova su skaitlinga Dariaus kariuomene buvo ilga ir sunki.

Kai Aleksandras paėmė persų tvirtovę — uostą Tyrą, jų karalius Darius pasitūlė jam savo dukrą žmona su didele pasoga: 300 milijonų dolerių vertės aukso ir trečdalį savo didžiulės imperijos. Bet Aleksandras trečdaliu nesitenkino, jis norėjo VISOS imperijos. Kova buvo tęsiama. Darių, nuo Aleksandro besislapstantį, nužudė jo paties nusivylę generolai.

Sunaikinęs Persijos galybę, Aleksandras traukė į pietus bei rytus: nukariavo Egiptą,

Babiloniją, Turkestaną, Pakistaną, Indiją, Libaną, Palestiną, Jordaną, Libiją, Asiriją, Kipro salą, Rusijos Centrinę Aziją ir nemažą Europos dalį. Tik ankstyva mirtis Aleksandrą sulaukė nuo tolesnių žygių. Jis skelbėsi esąs ne nukariautojas, bet išlaisvintojas.

Nukariavęs Babiloniją, Aleksandras išlaisvino žydus iš vergijos. Jie grįžo į seniau jų okupuotą Palestiną (dabar Izraelį).

Aleksandras skelbė, jog norįs suvienyti Vakarų su Rytų, norįs, kad žmonės vieni kitus suprastų bei gerbtų, pamiltų taiką, draugystę ir pan. Jis bekariaudamas perėjo upes, kalnus, tyrus. Daugiausia vargo turėjo, kol, grįždamas iš Indijos, per 60 dienų peržygiavo Baluchistano dykumas. Kariuomenė troško ir badavo: nei vandens, nei maisto. Kariai krito, kaip musės. Kai vienas kareivis Aleksandru atnešė pilną šalną kur tai surasto vandens, jis jį išliejo ir pasakė, jog norįs kentėti kartu su savo kariuomene. Kariai už tai jį dievino!

Persijos mieste Susa, 324 m. pr. m. e. Aleksandras "artino" Rytus su Vakarais: pats vedė Dariaus dukrą Barsinę, 80 aukštų jo karininkų vedė persų didikų dukras, o 10,000 eilinių karių — paprastas persų merginas.

Aleksandrą privertė liautis kariavus jo paties maištaujanti kariai. Jie buvo išsilgę namų, savo artimųjų ir tėvynės. Pats Aleksandras priėmė rytiečių tikyba, jų papročius, turėjo dvi ryties žmonas ir tokius pat patarėjus. Iš originaliosios jo kariuomenės maža kas buvo telikę.

Aleksandras grįžo į Babiloną nusilpęs nuo žaizdų, nuovargio, kovų, nuolatinės įtampos. Neilgai sirgęs, neišgyvenęs nė 33 metų, 323 m. pr. m. e. jis mirė. Jo sukurta didžiulė imperija irgi ilgai neišsilaikė. Jis per daug anksti mirė, dėlto nespėjo savo nukariautų šalių suvienyti, sutvarkyti. Po jo mirties, kilo kiti ambicingi generolai, kurie jo imperiją — ir jo paties tėvynę Makedoniją — suskaldė ir išsidalijo. Taip vyksta pasaulio reikalai!

Didysis Džingis Chanas

Mongolijos satrapas, DŽINGIS CHANAS, vadinamas DIDŽIUOJU (1162–1227 m.), buvo gimęs Vidurinėje Azijoje, Mongolijoje. Karo žygius pradėjo būdamas 13 metų amžiaus vaikėzas. Turėdamas 41-rius metus (1203 m.) jis ties Amūro upe sumušė jungtinę totorių grupuotę ir tapo visos Mongolijos valdovu. Jo kariuomenė buvo žinoma kaip totorių orda.

1211 m. jis nukariavo šiaurinę Kiniją (Kitajų), o 1215 m., perkopęs Kinų Sieną, — paėmė jų sostinę Pekiną. Po šio žygio jis pasuko į pietų vakarus; per Tibetą pasiekė Indu upę ir Persijos įlanką. Tose vietovėse prieš 1,500 metų kariavo Aleksandras Makedonietis.

1219 m. Džingis Chano sūnus, su 700,000 kariuomene, pasiekė Samarkandą ir Bocharą, (dabar tarybinė teritorija). 1221 m. kariuomenės vadovavimą paėmė pats Džingis Chanas. Penkių ar šešių metų laiku jis nukariavo visą Persiją (Iraną bei Iraką), Kaukazą, pasiekė Rusijos žemę, kurią, tarp Volgos ir Dniepro upių, okupavo. Tuo patim žygiu jis

nukariavo visą šiaurinę Indiją ir Turkestaną, o jo generolai, perėję Gobio dykumą, — tęsė kovą šiaurės vakarų Kinijoje.

□

17-jo amžiaus pradžioje naujai įsikūrusi Mandžiūrijos valstybė pasijungė vidurinę Mongoliją. Gi šiaurinė Mongolijos dalis, vadinama Išorine Mongolija, paliko laisva. Nuo 1924 m. ji tapo Liaudies Respublika, TSSR protektorate. Sustiprėjusi Mandžiūrija užvaldė visą Kiniją (1644 m.). Mandžiū dinastija išsilaikė iki sukilusi Kinija, vadovaujama Sun Yat Seno, 1911 m. ją nugalėjo ir tapo demokratine respublika. Mandžiū dinastija žlugo.

□

Mongolų-totorių gaujos paėmė Bagdadą, Kijevą (1241 m.), Pietų Rusiją, Vengriją, Sileziją, Balkanų pusiasalį, Rusijos pavolgį ir kitas vietas. Pasivadinę "Aukso Orda", totoriai-mongolai valdė Rusiją 250 metų (žiūr. "Totorių nelaisvė"). Su jais teko susidurti ir feodalinės Lietuvos kunigaikščiams.

□

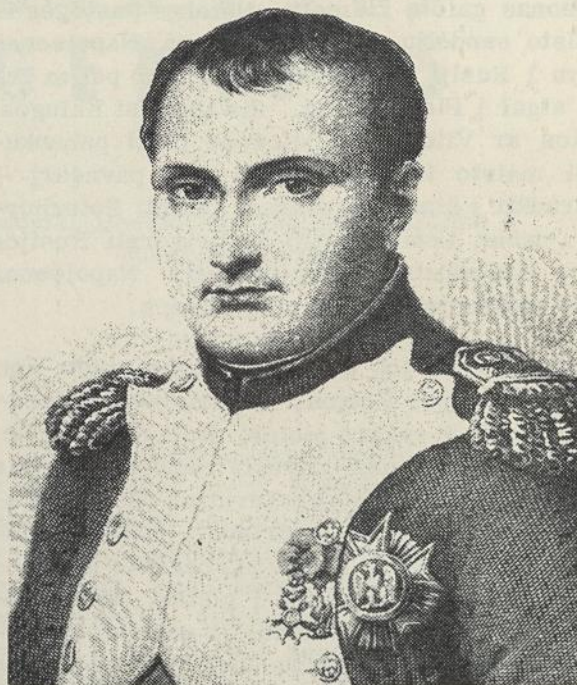
Totorių vadas Tamerlanas buvo žadėjęs Vytautui Maskvą, jei jis nugalės jo susivienijusius priešus. Vytautas pažadu susigundė. Sutelkęs savo jėgas, padedamas lenkų ir vokiečių ordino, jis išėjo į žygį. Tačiau ties Vorkla (1399 m.) buvo taip smarkiai sumuštas, kad vos pats pabėgo. Vėliau Maskvos kunigaikštis, padedamas kitų Rusijos kunigaikščių, totorius galutinai sumušė ir iš jų vergovės išsilaisvino. Nuo to laiko Rusija tapo savaranki valstybė.

□

Džingis Chanui mirus, tarp jo palikuonių užvirė pavydulingi kivirčiai. Jie pradėjo prieš vienas kitą kariauti ir jų didžioji imperija sugriuvo.

Džingis Chanas savo galybės metais išleido nemaža civilinių įstatymų, kurių dalis ir dabar galioja. Vienas jų buvo aiškiai nukreiptas prieš daugpatystę, kurios betgi nė jis pats nesilaikė: turėjo apie 500 žmonių bei sugulovių ir kelis šimtus vaikų. Tai ne ką mažiau, kaip žydų karalius Dovydas!

Napoleono žygis į Rusiją

Prancūzijos imperatorius Napoleonas Bonapartas I, po daugelio kitų sėkmingų karo žygių, sumanė užkariauti carinę Rusiją. Sumobilizavęs bei apginklavęs pusės milijono kariuomenę, 43 metų amž. Marso adoratorius, — 1812 m. pavasarį patraukė į šiaurės rytus. Kariuomenės pagrindiniai daliniai buvo išdėstyti strateginėse Prūsijos ir Lenkijos vietose. Be jokio pasipriešinimo prancūzai persikėlė ties Kaunu per Nemuną ir per penkias dienas pasiekė Vilnių. Kiti daliniai persikėlė per Nemuną ties Gardinu.

Rusai priešintis nebandė, tad be jokių mūšių jungtinė prancūzų, vokiečių, austrų, italų, ispanų, lenkų kariuomenė pasiekė Borodino kaimą kaip ir nekliudoma. Ji paėmė Minską, Smolenską, Borisovą, Vitebską, Polocką, Viazmą, Gžatską, Možaiską.

Vienintelis rimtas mūšis įvyko ties Borodino. Rusai pasitraukė ir prancūzams atviras kelias liko į Maskvą, kurią jie pasiekė rugsėjo 15 d. Maskva irgi atiduota be kovos, nes gen. Kutuzovas norėjo prancūzus paalsinti, įsivilioti giliau į Rusiją ir ten juos sumušti arba, žiemai atėjus, — sušaldyti. Maskvą,

einant jos gubernatoriaus Rostopčino planu, patys rusai padegė, nenorėdami, kad ten Napoleonas galėtų žiemoti. Netekęs pastogės ir maisto sandėlių, žiemai artėjant, Napoleonas tolyn į Rusiją nėjo, bet pasuko, tuo patim keliu atgal į Pietų Rusiją. Jis tikėjosi Kalugos, Tulos ar Vitebsko apylinkėse rasti pakankamai maisto ir ten žiemoti. Gi pavasarį — patraukti į šiaurės vakarus, paimti Peterburgą (dabar Leningradas) ir priversti Rusijos carą Aleksandrą I kapituliuoti. Napoleonas buvo pasimojęs valdyti visą Europą.

Jis manė, jog gen. Kutuzovas nuėjo link Tverės, anapus Volgos. Tačiau gen. Kutuzovas pasuko į vakarų pietus, link Kalūgos bei Tulos, manydamas užtverti Napoleonui kelią trauktis atgal. Jis per Tarutiną pasiekė Malojarslavicą ir ten lūkuriavo. Kai Napoleonas, grįždamas iš Maskvos, pasiekė Možaiską, sužinojo, kad netoli į pietus, Malojarslavice, žiemoja Kutuzovas ir sumanė ten rusus sugniuždyti. Tačiau kova jam nepavyko, rusai savo pozicijas atlaikė. Tuomet jis grįžo į Možaiską ir pasuko į vakarus. Jis ruošėsi žiemoti Vitebske. Tačiau pirm, negu jis pasiekė Smolenską, rusai atsiėmė Vitebską, tad nuo Krasnoje miesto jis traukė (kitu keliu) link Borisovo. Ten kol persikėlė per Bezeinos upę, Napoleono kariai patyrė neapsakomai didelių nuostolių.

Su pakrikusios kariuomenės likučiais jis pasiekė Smargonę, o iš ten, palikęs savo kariuomenę maršalų žinioje, — pats "incognito" skubėjo į Vilnių. Vilniuje jis irgi ilgai netruko: bėgo į Kauną, o iš ten į Karaliaučių (dabar Kaliningradas) ir Dresdeną. Iš ten skubėjo į Paryžių, nes ten buvo pakrikę jo politiniai reikalai. Savo sostinę jis pasiekė 1812 m. gruodžio 20 d.

Napoleonas išsiruošė į Rusiją su 550,000 kariuomene, o grįžo tik su 40,000 pusgyvių karių. Jo legionieriai žuvo ne tiek nuo rusų kulky, kiek nuo bado, ligų, nuovargio, šalčio. Negyvų lavonų buvo pilnos ne tik pakelės, bet ir laukai. O kiek jų nuskendo upėse? Be to, šio žygio metu (per 7 mėnesius) Napoleono armija neteko 150,000 arklių, 1,000 pabūklų (patrankų), tūkstančių vežimų, kalnų amunicijos, maisto, aprangos ir kitų reikmenų; dėlto ji šalo ir badavo. Rusų kazokai, raite-

liai ir partizanai nuolatos puldinėjo besitraukiančius prancūzus, grobė jų sandėlius ir kt.

Kai prancūzai jau buvo iš Vilniaus išvaryti, ten atvyko Rusijos caras Aleksandras ir, kartu su Vokietija bei Austrija, pradėjo ruošti į karą prieš Napoleoną — "išlaisvinti Europą". Po kelių rimtų susikirtimų, Napoleono kariuomenė buvo sumušta ir po 16 mėnesių (1814 m. kovo 31 d.), caras Aleksandras triumfuodamas įžengė į Paryžių. Taip buvo atkeršyta už Maskvos išniekinimą!

1814 m. balandžio 6 d. Napoleonas buvo priverstas rezignuoti ir ištremtas į Belgiją, prie upės Elbės. Iš ten jis pabėgo ir bandė sau sostą atkariauti, bet buvo vėl sumuštas ir ištremtas į Helenos salą. Ten jis 1821 m. mirė.

Gen. Kutuzovas mirė dar einančio karo metu, 1813 m. bal. 28 d. Silezijoje. Rusų armijos vadu caras paskyrė gen. Barclay.

Paskutinis tariamas "konkvistadorius" buvo fašistinės Vokietijos vadas A. Hitleris. Jis buvo pasišovęs nukariauti visą Europą ir pavergti ją "bent tūkstančiui metų", kaip jis pats gyrėsi. Tačiau jo "nenugalimoji" fašistinė orda subyrėjo nuo Stalingrado (dabar Volgogradas) gynėjų rankos. Tarybinė Armija 330,000 hitlerininkų korpą ten galutinai likvidavo, o likusieji naciai bėgo nuo tarybinių smūgių iki pat Berlyno, kur jie buvo negailėstingai sutriuškinti! Ten nusižudė ir pats Hitleris.

Kaimynai

Su saule koplančia diena ilgėja —
 Gledresnis rytmetį dangus,
 O grūdo kvapas toks svalgus,
 Kai juoda dirvą darbščios rankos sėja.
 Per šlyną, juodžemį ir klampų molį
 Jie kūprina létal létal,
 Dar šlandien juos abu matai
 Su sietuvėm pilnom lyg brolius.
 O pro pirštus gelsvi grūdai vis byra
 Prie žemės motinos krūtų,
 Lyg milžinai klampoja du
 Ir viens prie kito pamažu pasvyra.
 Prie saulės kamuolio abu prisėda,
 Alkūnėm remiasi į ją,
 Pačioj dangaus gilumoje
 Ankstyvas vyturellis gieda.

PAULIUS DREVINIS

DIDYSIS GENIJUS

Liudviko Beethoveno 200 metų gimimo
sukakčiai atžymėti

JUOZAS SLĖNYS

"Laisvė ir progresas — tai meno, kaip ir viso gyvenimo, tikslas." "Jūs turite matyti mane laimingą, tokį, koku man skirta būti šiame gyvenime, — o ne kenčiantį, ne! Tai nepakeliama! Aš negriebsiu savo likimo už gerklės! Jam nepavyks mane palaužti. Ach, kaip būtų puiku pragyventi tūkstantį gyvenimų! O ramus egzistavimas — ne, aš jaučiu jis ne man skirtas."

L. von Beethovenas

Beethovenas, didysis Beethovenas! Kiek gilių jausmų, puikių minčių, jaudinančiai nuoširdžių meninių vaizdų susiję su šiuo vardu. Nepaprastai turtingas ir įvairus šio menininko — mąstytojo vidujinis pasaulis, taip pilnai ir ryškiai įgyvendintas jo neįkainojamame kūrybiniame palikime. Bet vienintėlis visų jo kūrinių herojus — ar tau būtų simfonija ar sonata, instrumentinis koncertas ar styginis kvartetas, kantata ar mišios, romansas ar daina — yra žmogus, žmogus aukštų ir kilnių siekių, stiprių ir tyrų aistrų ir protrūkių.

Beethovenas buvo ne tik didis muzikas, ne tik puikus savo srities specialistas ir meistras. Jo muzika, nuostabiai taikliu Levo Tolstojaus išsireiškimu, buvo priemonė bendrauti su kitais žmonėmis, priemonė išreikšti jo dvasinį turinį, — taip rašė viename savo straipsnių įžymus rusų kritikas V. Stasovas.

1970 metais viso pasaulio visuomenė minėjo įžymojo vokiečių kompozitoriaus, pianisto Liudviko von Beethoveno 200 metų gimimo sukaktį.

L. von Beethovenas gimė 1770 metais, gruodžio mėn. 16 d. Bonnos mieste, muzikanto šeimoje. Jo muzikiniai gabumai pradėjo reikštis ankstyvoje vaikystėje. Būdamas vos 8 metų amž. Beethovenas pradeda dalyvauti viešuose koncertuose, o 12 metų amžiaus jis jau parašo savo pirmąjį kūrinį — variacijas fortepionui. Po jų seka — sonatos, kvartetai, dainos ir kiti kūriniai. Jau pačiuose ankstyvuose jo kūriniuose galime pastebėti jo troškimą sukurti savitą muzikos stilių.

1792 metais, jau būdamas geras pianistas ir puikus improvizatorius, L. von Beethovenas persikelia gyventi į Austrijos sostinę — Vieną. Čia jis jau neberanda savo mylimo ir gerbiamo genijaus — Mocarto, kuris prieš keletą metų išgirdęs jį atliekant improvizacijas, sušuko savo draugams: "Ponai! Apie šį jaunuolį greitai kalbės visas pasaulis". To meto Vienos salonuose dažnai buvo rengiamos pianistų varžybos. Beethovenas labai greitai pralenkė visus savo varžovus. "Jis — pagal didelį Beethoveno genijaus gerbėjo smuikininko Riso išsireiškimą, — pribagė jų lengvąją saloninę muziką, kaip dūmais aprukę prancūzų revoliucijos kareiviai pribagė aristokratiją".

Pagarsėjęs to meto pianistas Helenekas apie Beethoveno grojimą rašė: "Šiame jaunuolyje sėdi patsai velnias. Mano gyvenime neteko girdėti tokio grojimo. Jis mano duotąją temą taip improvizavo, kad taip neimprovizuodavo nė patsai Mocartas".

Sulaukęs 28 metų jis pradeda jausti kurtumo požymius, o turėdamas 49 metus jis visai neteko klausos ir su žmonėmis buvo privers-tas susikalbėti užrašų pagalba.

Iš pradžių Beethovenas nuo žmonių slėpė savo ligą, bet ilgainiui ji įgavo tokią formą, kad jos nusišlėpti buvo jau nebegalima.

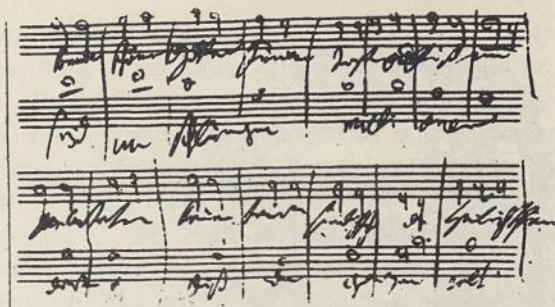
1802 metų vasarą jis rašo savo garsųjį testamentą, kuris patvirtino, kokios tai tvirtos valios žmogaus būta.

"...Gimiau su tokiu ugingu, gyvu temperamentu. Būdamas linkęs į išsiblaškimą mėgstančius draugus, turėjau anksti nuo jų nusigręžti ir vienišas leisti savo gyvenimo dienas... O tačiau aš negalėdavau žmonėms pasakyti: kalbėkite garsiau, rėkite, nes aš kurčias...Nedrištu jau aš pasisemti jėgų žmonių draugystėje ir puikiuose pokalbiuose. O kiek aš pergyvendavau, kai kas nors stovėdavo greta manęs ir išgirdavo grojant fleita, o aš nieko negirdėdavau, arba išgirdavo raliuojantį piemenėlį, o aš taip pat nieko negirdėdavau.

"Tokie pergyvenimai mane priartindavo prie minties, jog nedaug trūksta, kad nusižudychiau! Tik jis — menas — mane nuo to sulaikydavo. Man tada atrodydavo, jog negalime palikti pasaulio anksčiau, iki nebūsiu atlikęs viso to, kam esu pašauktas".

Iš žymiausių L. von Beethoveno kūrinų reikia pažymėti 9 simfonijas (3-ji — "Herojinė", 5-ji "Likimo", 9-ji — 4 dalis su choru Šilerio "Odės džiaugsmui" tekstu), 32 sonatos fortepionui ("Mėnesienos", "Patetinė", "Aurora", "Apasionata"). "Apasionata" — šis "liepsningas sriautas granito vagoje", pagal L. Rolaną — tai kūrinys, kuris tęsia "Herojinės" simfonijos temą.

Sonata "Apasionatą" labai mėgęs V. I. Leninas taip išsireiškė: "Nieko geresnio nežinau už "Apasionatą", esu pasiruošęs jos klausyti kiekvieną dieną. Nuostabi, nežmoniška muzika. Aš visada su pasididžiavimu, gal būt naiviu, galvoju: štai kokius stebuklus gali padaryti žmonės." Populiarios L. von Beethoveno overtiūros "Egmontas" ir "Karėdanas", koncertai fortepionui, smuikui su simfoniniu orkestru, kvartetai, vienintelė opera "Fidelio", dainos, romansai.

Beethoveno rankraščio faksimilė

"Kiekviena 9-ių Beethoveno simfonijų — rašo žymus mūsų muzikos kritikas H. Jerovas — yra savo rūšies nepasiekiamą tobulybę, kiekviena — yra viena nemirtingųjų meno stebuklų, lygių Šekspyro dramoms ar Homero poemoms. Vienose Beethoveno simfonijose, kaip 3, 5 — pilna revoliucinio pataso, herojikos, kitos, kaip 1, 2, 4, 6, 7 ir 8 — pasižymi savo giedrumu bei gyvumu. Beethoveno simfoninės kūrybos viršūnė yra jo 9-ji simfonija, kurios revoliucinis optimizmas įteigė liaudies mases kovai prieš kapitalizmo jungą, dėl šviesesnės žmonijos ateities."

20 tūkstančių vieniečių lydėjo mylimą kompozitorių į amžiną poilsio vietą — Vienos kapines. Beethovenas mirė 1827 metais kovo mėn. 26 d. "Tai buvo menininkas ir žmogus aukščiausia to žodžio prasme...Jis pasitraukė iš žmonių tarpo atidavęs jiems viską, ką tik galėjo, nieko už tai negavęs... Iki pat mirties jis tarnavo visai žmonijai visa širdimi ir krauju. Toks jis buvo, toks jis mirė, toks jis gyvens visais laikais." Šiais poeto Grilparesio žodžiais Vienos visuomenė atsišveikino vieną didžiausių visų laikų muzikų.

Tarybų Sąjungoje Beethoveno kūryba įgavo platų populiarumą. Jo vardu pavadintas vienas geriausių styginis kvartetas, jo muzika skamba per radiją, televiziją, koncertų salėse, dideliais tiražais išleidžiami, kompozitoriaus kūriniai — gaidos ir plokštelės.

1936 m. gruodžio mėn. 5 d. 9-ji simfonija buvo atlikta Didžiąjame teatre. Beethoveno muzika šaukė tarybinius žmones į kovą prieš vokiškuosius grobikus ir Didžiojo Tėvynės karo metais, jo muzika ir šiandien kviečia žmones mylėti laisvę ir demokratiją. Beethoveno muzika nemirtinga. Ji su triumfu keliauja po visą mūsų planetą.

Ko žmogus alksta?

"Žmogus ne vien duona sotus!" —
Visi kartoja veik kas dieną,
Bet, kuo kitu jis esti sotus,
Juk neišgirsi nė iš vieno.

Žmogus vis augti, bręsti alksta,
Jis trokšta nuolatos, daugiau žinoti,
Kaskart vis naują lobį sielai suieškoti,
Sukilnint valią ir praturtint protą,
Vis jausti, kad pavyko atsistoti
Į aukštėlesnę tobulėjimo pakopą, —
Žmogus sau dvasios turtų trokšta,
Nes augt, turtėt — tokia jo būtinybė,
Per tai jam veriasi būties didybė...

Žmogus širdžių draugystės alksta,
Jis trokšta su kitais arčiau bendrauti,
Ekstazėj susilieti į liepsnojančią pajautą,
Visur visad draugyste pasikliauti,
Kartu bendran aruodan lobį krauti,
Kiekvieną kito minties virpesį sugauti, —
Žmogus bendravimu gyventi trokšta,
Sutapęs su kitais, jis jaučia begalybę,
Draugystė teikia nuostabią pilnybę.

Žmogus valdyti gamtą alksta,
Jis trokšta paslaptis gamtos suprasti,
Svertus jos pajungimui rasti,
Jos amžinas mįslės išspręsti,
Mašinomis kūrybos darbą tęsti,
Tarsi valdovui pergales triumfą švęsti, —
Žmogus įveikti gamtą trokšta,
Mašinos teikia jam antgamtinę stiprybę,
Per jas artėja jis visagalybėn.

Žmogus visur regėti prasmę alksta,
Taip trokšta jis tikslingą išmintį regėti,
Didingą raidą pažangos stebėti,
Prie josios pastangų pats prisidėti,
Prasmingai vargti, triūsti ir kentėti,

Ir po mirties paliksiant savo žymę įžiūrėti,
Jisai prasmės, prasmės taip trokšta,
Prasmingai triūsiant, dingsta kasdienybė,
Suvokęs prasmę, jaučia jis tikrybę.

Žmogus it peno tyro grožio alksta:
Išvysti kerinčią dangaus gilybę,
Kalnų snieguotų stūksančią aukštybę,
Plačių jūrų begalybę,
Gėlių pražydusių margybę,
Trapiosios snaigės rašto įmantrybę, —
Žmogus žavingo grožio trokšta,
Kad pasijustų pranašia būtybe,
Suvoktų grožį savąją didybę.

Dar daug ko, daug ko trokšta žmogaus protas,
Jis alksta peno dvasinio kas dieną;
"Žmogus ne vien tik duona sotus!"
Visur girdi kartojant veik kas dieną.

L. ŠIMONIS

A L F O N S A S M A L D O N I S

Laukimas

*Man baigėsi linksmos
Ir liūdnos palydos.
Kaip gera gyventi
Po žemę pasklidus.
Kur tėvui, kur broliui,
Kur mamai, kur sesei...
Ant žemės, po žemėm
Gyvenimą tęsiam.*

*Parunda veidai,
O po to paruduoja
Laukai ir miškai.
O paskui ir vanduo jau
Atšąla, sustingsta.
Atsliūkina žiemos —
Tas šaltas peizažas
Miglotuose rėmuos.*

*Tas tiesiamų rankų
Bekraštis motyvas...
Į priekį, į tolį,
Kol sveikas, kol gyvas.
To laiko, to tolio —
Lyg paukščiui-lėkimui,
Kaip motinos meilė
Bekraščio laukimo.*

*Laukimo, jog dar
Vieną darbą pajėgsi,
Jog dar vieną savo
Viršūnę pasieksi,
Kad mirsi staiga,
Netikėtai lengvai,
Kaip dūžta lėktuvai,
Kaip skęsta laivai.*

KAS YRA GRAŽU?

Aplankius literatūros mokytojo kapą

G. R A M O Š K A

Atsitiktinai mirusiųjų minėjimo dieną teko būti Panevėžyje. Nutaikęs keletą laisvų valandų, nutariau aplankyti savo literatūros mokytojo kapą. Daugiau kaip trisdešimt metų praslinko nuo J. Lindės mirties, bet mokytojo žodžiai, įsmigę giliai į atmintį, tapo sėkla, iš kurios augo ir vystėsi vėliau jo mokinių pasaulėžiūros medis.

Mokytojas nebuvo marksistas. Bet jis buvo sutaną nusivilkęs ekskunigas. Ir jo pažiūros daugeliu atžvilgių buvo sveikos, pozityvios.

Labiausiai jį domino estetikos problemos ir, dėstydamas literatūrą, jis jas nuolatos paliesdavo. Tačiau daugiausia apie estetiką jis kalbėdavo literatūrų būrelyje, kuris iš seno vadinosi Meno Kuopa. Jai priklausė kai kurie tuometinių abiejų lietuviškų gimnazijų vyresniųjų klasių moksleiviai.

Dabar abipus jo kapo jau išaugę aukšti medžiai. Atsisėdęs ant suoliuko, šnarančių lapų tyloje, perbėgau savo atmintyje pagrindinius jo teiginius apie estetiką. Jie man pasirodė verti perpasakoti trumpai ir kitiems. Tuo labiau, kad panašiais klausimais dabar padidėjęs domėjimasis.

Tiesa, praslinkus tiek laiko, tos mokytojo pažiūros gal kiek modifikavosi mano atmintyje, neiškilo visai autentiškos, tokios, kaip mokytojas tada jas išreikšdavo, žvelgdamas į mus su malonia šypsena. Bet iš esmės jos vis vien tebėra tos pačios išgirstos, įsimintos ir išlaikytos neišblėsusios, vaisių davusios mokytojo mintys.

— Grožis yra ta problema, — dėstydamas Julijonas Lindė, kiek pakreipęs žilaplaukę galvą, — kurią jau sprendė senovės graikai. Žmonėms rūpėjo tiksliai apibrėžti grožio sąvoką. Jie klausė save: "Kokie grožio kriterijai? Kas yra gražu ir kas negražu?"

Platonas ir kiti filosofai grožio paslapties ieškojo idėjose. Daug kas bandė grožio problemą spręsti atsietai nuo žmogaus. Ir jiems tatau nepavykdavo.

Grožis yra grynai žmogiška kategorija. Vaizdumo dėlei grožio sąvoką galima palyginti su skonio sąvoka. Atsakę į klausimą: "Kas yra skanu?" lengviau galėsime suprasti, kas yra gražu.

Skonio kategorijos negalima atsieti nuo subjekto. Paukščiui, pavyzdžiui, skanus yra kirminai. Kirvarpai skani mediena. Kokiam nors vabalui skanus puvesiai. O žmogui skanu, sakysim, šokoladas. Kol šokoladas guli parduotuvės lentynoje, apie jo skanumą negali būti nė kalbos. Skonis atsiranda tik tada, kai šokoladas atsiduria valgančiojo burnoje.

Vadinas, kad atsirastų skonis, reikia, kad tam tikra medžiaga susidurtų su organizmu, kuris jaučia tos medžiagos alkį, jos poreikį.

Tam tikro organizmo alkis yra būtina sąlyga skoniui pajusti. O tą alkį sukelia funkcionuojančio organizmo reikmės, kurias tenkindamas tas organizmas gali toliau egzistuoti, vystytis ir atlikti savo paskirtį.

Panašiai yra ir su grožiu. Grožio objektui susidūrus su jo trokštančiu, jo alk-

stančiu subjektu, ir atsiranda grožio pajautimas. O grožio alkstąs subjektas yra žmogaus psichika.

Bet čia ir atsiranda visi sunkumai. Žmogaus psichika labai sudėtinga. Joje pulsuoja daugybė norų, geismų, lūkesčių, godų, troškimų, svajų, ir ne kiekvieno jų patenkinimas sukelia grožio pajautimą.

Mano nuomone, tuos visus potroškius reikia skirstyti į dvi grupes: į praktiškuosius ir į emocinius. Pirmieji potroškiai siekia pagerinti žmogaus gerbūvį, o antrieji skatina žmogų į tai, ką aš norėčiau nusakyti nukaltu žodžiu, būtent, į daugbūvį arba gal į didbūvį (angliškai "more-being"), tai yra, į buseną jaustis didingam, daug galinčiam, daug aprėpiančiam, pranašesniau už kitas būtybes.

Pirmieji potroškiai žmogų stumia ką nors išrasti, atskleisti gamtos paslaptis ir jas panaudoti praktikoje. Taip žmogus išmoko skaičiuoti, pasidaryti lanką, ratą, suprato sverto dėsnį, išrado raštą.

Bet, piešdamas gyvulius ant uolos dar urvinėje stadijoje, žmogus, tur būt, vadavosi skirtingomis paskatomis. Gyvulio piešimas nebeturėjo praktinės reikšmės, kaip, pavyzdžiui, skaitlinių rašymas. Jis tai, tur būt, darė, susižavėjęs to gyvulio mitrumu, jo šmaikštumu. Kitaip sakant, piešdamas jis išreiškė savo troškimą, savo ilgesį, savo pavydą tiems gyvulio pranašumams, kurių jis, žmogus, neturėjo. Vadinasi, jo psichika stengėsi ant akmens užfiksuoti savo idealą, savąjį mitrumo "alkį". Žmogus grožėjosi tomis piešiamo gyvulio ypatybėmis, kurių troško pats turėti.

Tą žvėrį gudriai sumedžiojęs, jis pasistino jo mėsa, apsirengė jo kailiu — vadinasi, kėlė savo gerbūvį, o piešdamas ir stengdamasis įgyti trokštamas mitrumo ypatybes, jis plėtė savo dvasinį daugbūvį arba didbūvį.

Vėliau žmogus priėjo prie mitų kūrimo. Heraklio žygiai išreiškia tą patį mitrumo troškimą. Visas herojinis graikų epas yra kupinas entuziastingo žavėjimosi herojais.

Tas pats yra ir su pasakomis. Ir įdomu, kad kai kurios svajonės, išreikštos pasakose, vėliau išsipildė. Štai Dedalo ir Ikaro svajonė skraidyti šiandien pasiekta. Arabai šią svajonę įkūnijo į skraidančio kilimo pasakas.

Arba paimkime pasakas apie stebuklingus veidrodžius. Ar šiandien radijo bangomis perduodamas vaizdas nėra tose pasakose išreikštos svajonės išsipildymas? O ar šių dienų chemija nepateisina svajonės paversti vieną medžiagą į kitą? Panašiai yra ir su svajonėmis pasakose apie stebuklingąsias staltieses, kepures slėpūnes ir kt.

Tačiau žmogus yra visuomeninė būtybė, kaip nurodė senovėje tas pats Platonas. Šalia individualistinių instinktų žmoguje kaskart stiprėjo visuomeniški potraukiai. Tik per darnesnę bendradarbiavimą jis galėjo žengti į aukštesnę žmogiškumo pakopą. Deja, tą bendradarbiavimą tuoj ėmė trukdyti atsiradusios išnaudotojų klasės.

Ir tai atsispindėjo kuriamuose mituose. Prometėjo mitas jau yra milžiniškas žingsnis į visuomeninių vertybių suvokimą. Žmogus pagaliau, nors ir miglotai, suprato, kad kelias į pažangą eina per revoliucinę kovą, per ugnies pavogimą iš viešpataujančio Olimpo. Ir tai kovai yra reikalingas prometėjiškas pasiaukojimas. Žavėjimasis prometėjišku herojumi, kuris, pats užsitraukęs kančią, atneša liaudžiai išsivadavimą, buvo jau didžiulis žingsnis į aukštesnį grožio suvokimą. Iš čia pasipylė daugybė kūrinių, kuriuose buvo stengiamasi įprasinti kančią kaip neišvengiamą kelyje į pažangą, kaip būtiną, siekiant palaipti vis mažinti tą neišvengiamą kančią.

Vadinasi, žmogus kūrė mitus ir pasakas ne žaismui, ne paprastam smaguriškam pasigėrėjimui, o žavėdamasis stengėsi išreikšti savo svajonę, savo troškimą, savąjį idealą. Ir tais sukurtais mitais ar pasakomis žmogus tenkino savąjį psichikos alkį, veržėsi nors dalinai priartėti prie to trokštamo idealo ir tuo "sotino" save, kaip, sakysime, mes jaučiame pasigėrėjimą, duona malšindami kūno alkį ir tuo tą kūną stiprindami.

Bet nelengva atskirti, kur baigiasi juslinis malonumas ir prasideda estetinis pasigėrėjimas. Pavyzdžiui, varpo gausmas yra malonus ausiai savo virpėjimu. Tačiau jis kelia ir psichines emocijas. Klausantis tyloje gaudžiant vakarinio varpo, žmogų apima kažkoks ramios didybės pajautimas. Ritmingi būgno dūžiai kelia kovingą nuotaiką. Dainos melodija guodžia, skaidrina, uždega.

Tai tik pirmoji grožio suvokimo pakopa. Aukštesniam grožio pajautimui būdinga pastanga yra išvelgti grožio objekte sudėtingos kompozicijos vienovę. Žmogaus psichika trokšta paprastos, bet kartu ir didingos kompozicinės tvarkos, tarpusavio priklausomybės, prasmingumo. Kančios įprasminimas arba Prometėjo išsivadavimas ir yra tas didysis idealas, kuris žavėjo visų epochų žmones.

Vadinasi, žmogus menu išreiškia savo troškimų turinį. Ir žavėdamasis savo idealo ypatybėmis, jis iš dalies įgauna jas, priartėja prie jų, tam tikru laipsniu tą savo alkį pasotina.

Per mokslą žmogus pasiekė civilizacijos gerbūvį, o per meną jis plėtė savo dvasinį daugbūvį arba didbūvį.

Ekskunigas J. Lindė savo estetines pažiūras dėstė visai atsietas nuo religijos. Jo žodyne dievas nefigūravo.

Kalbėdamas apie kitas meno šakas ar žanrus — architektūrą, tapybą, satyrą — jis šiuos pagrindinius grožio kriterijus taikė ir joms.

Ėmus dukti lietui, pasikėliau nuo suolo. Širdyje dar kartą pajutau didelę padėką tam blaiviai galvojusiam pedagogui. Ligi šiandien mano akyse tebeslypi aukšta, žilais plaukais pasidabruota jo kakta ir akys, žvelgiančios pro akinius plonais rėmeliais.

Panevėžys, 1970. XI. 1.

RIMTI PAVOJAI

A. Žukauskas

Juokai — visi tie negandai,
Kuriuos, pasauli, tu išsigalvojai
Ir ilgainiui jų pats išsigandai —
Man galvą graužia rimtesni pavojai.

Visus: ir svetimus, ir saviškius
Aš perspėju rimtai iš anksto:
Kas gyvas, šaudykite užūlius kiškius,
Kol dar švelniems vilkams per juos neankšta.

Kreipiuosi į visas puses,
Kalbu tiesiog į pačią liaudį:
Mieloji, likviduok nenaudėles muses,
Kol patiklių vorų jos neišgaudė!

Štai orūs, bet nenuovokūs tranai,
Ir irzlios bitės veržias iš kaladės —
Bičiuliai, tramdykit piktas bites, nes būtinai
Gležnus tranus jos išgalabys!

Kol dar naišku, kur ir kas,
Tvarkytina pirmiausia tai, kas drastiška, —
Piliečiai, išnaikinkite biaurybes kurapkas,
Kol vargšų vanagų jos nesudraskė!

Aplinkui niauokstos tūleriopi negandai —
Štai gandrai vaipos — senas šelmis:
Pavojus! Nelabi akiplėšos gandrai
Sulaužys jūsų būsto šelmenis!

Štai vištos kvaksi, lipa į gūžtas,
Ir lapė susigūžus kukliai sėdi.
Draugai, galabykite nedoras vištas,
Kol jos atviraširdžių lapių nesudėdė!

Jaučiuosi tuo įspėjęs jus visus,
Nurodęs rimtą grėsmę ir jos dydį.
Antraip čia gali kilti sąmyšis baisus,
Jo išdavus kol kas nelengva pramatyti!

ROJAUS MIZAROS ATMINIMUI

Dainavos kampelis - Savilionys, Lietuvos TSR liaudies rašytojo Rojaus Mizaros amžino poilsio vieta.

Ant Juodžio kalno, kapo papėdeje stovi Vilniaus Dailes instituto auklėtinių padarytas lietuviško ąžuolo drožinys, simbolizuojantis Motiną žemę, prigludusią savo sūnų.

Užrašui parinkti R. Mizaros žodžiai: "Esu didžiai dėkingas lietuvių tautai, kuri mane laiko savo bičiuliu ir net sūnumi." Toliau rašytojo mėgiamos dainos posmai.

Prie netoliese bėgančio plento jaunieji menininkai, padedant Alytaus miško ūkio darbininkams ir kelininkams pastate vėlgi iš ąžuolo skoningai pagamintą paminklinę rodyklę su užrašu: "Aplankykime R. Mizaros kapą Savilionyse".

Gražiai sutvarkytas rašytojo memorialinis kambarys Ryliškių R. Mizaros kultūros namuose vis naujų ir naujų lankytojų susilaukia.

... R. Mizarą teko sutikti Lietuvoje. Šnekėjau su juo. Prisimenu skvarbų jo akių žvilgsnį. Susitikimas paliko nepamirštamą įspūdį, todėl, viešedama savo vyro tėviškeje Džukijoje, užsukau ir į Savilionis. Taip parašiau šį eilėraštį.

Vilnius

JADVYGA ČERNIAUSKIENĖ,
Mokytoja

KUR JUODŽIO KALNAS

Čia, kur Juodžio kalnas,
pakrantėliai tylūs,
kur linguoja vėjas
smilgą neišrautą, —
atskala granito —
juosvas luitas kyla
į padangę gilia,
saulės nuskalautą,
Tu prašei:
Pakaskit tėviškėj,
kai mirsiu,
kad gimti kalneliai,
kloniai man šypsotųs...
Tu džiaugeis,

kad dzūkai —
artojėliai — sotūs,
kad duonelė auga
be usnių ir dirsių,
šiausia gelsvą smilgą
vėjas pamažėliais,
palitliuoja meiliai
Žiemkentėlių plotą...

Pailsėki, Rojau,
grįžęs tėviškėlėn,
čia, ant Juodžio kalno,
mažo kur bėgiota...

R. BARANIKAS

MŪSŲ BROLIAI MEKAI

Baltas ekranas gilioje, nepermatomoje tamsoje. Šviesus keturkampis juodoje aplinkumoje, kur nematai jokio kito objekto arba linijos. Akys mato tik ekraną — nieko kito — keturkampį Mėnulį juodą Sausio naktį virš plačios lygumos...

Toks yra Antologijos Filmų Archyvo kino-teatras, kurį surasi New Yorko Šekspyro vardo viešojo teatro patalpose.

Šis naujas kino-teatras gal vienintelis toks pasaulyje. Jis nedidelis (tik keli šimtai vietų), bet taip sutvarkytas, kad stebėtojas jame jaučiasi kaip tikroje kinematografijos šventykloje: nematyt jokių šalutinių vaizdų, jokių Išėjimo raudonų užrašų, jokių durų ženklų. Jeigu užsidengtų šviesa, pamatytum juodai dažytas sėdynes, kurių šonai taip apjuosti, kad nematai net šalia sėdinčio. Prieš kiekvieną suolų eilę užtvara kaip tik tokio aukščio, kad pasiekia ekrano apatinį kraštą. Stebėtojų galvų — niekur. Šio teatro įkvepėjas yra asketiškas Jonas Mekas.

Antologijos Filmų Archyvas, kaip ir kino-teatras, naujagimis. Pasiryžę, atsidavę savo muzai, avangardistiniai filmininkai vadovaujami J. Meko sukaupe tą archyvą, kuris dabar turi ir savo pastogę, ir nuosavą teatrą. Archyvas kol kas teturi virš dviejų šimtų filmų, kuriuos Mekas ir jo kolegės skaito svarbiausiais kino istorijoje — nuo ankstyvųjų prancūzų kino pradininko Lumiere parinktųjų filmų iki paskiausių amerikiečių jaunų avangardistų eksperimentų.

JONAS MEKAS

Gerai atstovauta ir Tarybinė kinematografija (Eisenšteino "Streikas", "Potiomkinas", "Spalis" ir "Ivanas Baisusis", Pudovkino "Motina" ir kt.)

Kai kuriuos kritikų nustebino faktas, kad į archyvus beveik neįtraukta Indijos, Japonijos filmų, jau nekalbant apie Švedijos Ingmaro Bergmano kūrinius.

Mekas niekad nepretendavo į bešališkus "istorikus", į buchalteriškus "kritikus" — jis estetiškai tendencingas, griežto, savito skonio įkvėptas jautrus dailininkas. Sutinki ar nesutinki su jo pasirinkimu, bet jauti, kad tai padaryta vadovaujantis nuoširdžiu įsitikinimu.

Apie tą galvojau, kai naujojo "juodojo" kino teatro atidarymo vakarą stebėjau mūsų Joną prieš programą prabylantį į publiką. Jis kalbėjo santuriai, švelniai, kukliai, kaip visada, jo vos pastebimas lietuviškas akcentas, bent mano ausyse, puošė anglų kalbą. "Šis naujas kuklus, bet tobulas teatras atidarytas — sakė jis — kino šlovei" (for the glory of cinema), kas reiškia — meno šlovei.

Meno šlovei pašvęstas Jono Meko gyvenimas. Beveik tuo pačiu laiku, kai New Yorko Šekspyro vardo teatre statybininkai dažė juodai naujojo kino-teatro suolus pagal Meko skonį, Vilniuje Vagos leidyklos linotipininkai

ADOLFAS MEKAS

rinko jo lyrines poezijos eilutes. Štai tikras internacionalizmas!

Mažojeje lietuviškoje tarybinėje enciklopedijoje J. Mekas taip apibūdinamas: "Priklauso avangardistinei Naujojo amerikiečių kino grupei. M. filmams būdinga bitnikų pasaulėjauta, protestas prieš buržuazines gyvenimo normas, formos eksperimentai".

Pridėčiau, kad dabartiniu metu Jonas Mekas ne tik stoja prieš buržuazines gyvenimo normas, bet užima aiškias pozicijas prieš karą, priespaudą, rasizmą — kitais žodžiais, yra geriausios Amerikos inteligencijos eilėse.

O šalia jo ir kitas Mekas, kitas biržietis, — jo brolis Adolfas. Adolfas Mekas, praeityje glaudžiai bendradarbiavęs su Jonu kuriant kai kuriuos filmus ("Medžių ginklai", "Kalėjimas", "Aleluja, kalnai") dabar tęsia kurybą savo keliu. New Yorke dabar plačiai rodomas dokumentinis filmas "Companeras and Companeros" ("Draugės ir draugai"). Tai filmas, kuris realistinai ir be lakavimo, bet tuo pačiu laiku su patosu, apibūdina gyvenimą revoliucinėje Kuboje. Šio filmo vyriausias kūrėjas — Adolfas Mekas. O Whitney muziejuje rodytas trumpos humoristinio kūrinio, filmo "Ambasadorius iš Laplandijos", centrinis aktorius — A. Mekas.

(Biografinėje Amerikos enciklopedijoje "Who's Who in America" paragrafas apie A. Meką informuoja, kad jis gimęs "Laplandijoje", bet šio "laplandiečio" tėvų vardai labai nelaplandiški: Povilas Mekas ir Elzbieta Jansinskaitė. Adolfo humoristinėje fantazijoje Biržai Laplandijoje, bent informuojant pasiūčiusius enciklopedijos leidėjus...)

Tai tokie mūsų broliai Mekai: enciklopedijoms sunku juos apibūdinti, bet kas kita juos asmeniškai pažinti — jauti, kad pažįsti gerąją gyvenimo pusę.

'ŠVEDKAPIAI' BE ŠVEDŲ

Pasakoja archeologas A. TAUTAVIČIUS

Apie 3 km. į pietvakarius nuo Dubingių, į pietus nuo Viešbaro ežero, tarp Labatiškių ir Laumikonių kaimų yra Guronais vadinamas laukas, dabar užaugęs jaunu mišku. Seniau jo žymi dalis priklausė Degsnės dvareliui. Čia kai kur dar matyti vienas kitas didesnis, aukštesnis supiltas apskritas žemės kauburys ir nemaža žemų, visai plokščių, kartais vos pastebimų sampilų -- pilkapių.

XIX a. gale, prieš 80 metų, čia buvo dar daugiau kaip 150 pilkapių -- guronų, kurių dalis turėjo daugiau kaip 2 m aukščio. Jau tada kai kurie iš jų buvo ariami. Plūgas -- žagrė ir akėčios pamažu sklaidė sampilus. Artojai aptikdavo arklių kaulų, geležinių piautuvų, žaslių, balno kilpų, iečių antgalių ir kitokių senienų. Radę senovės ginklų ir arklių kaulų, žmonės ėmė spėlioti, kad pilkapiuose yra palaidoti kariai. Paplito pasakojimai apie čia buvusį mūšį ir šioje vietoje užkastus žuvusius švedus.

Pasiklausę tokių pasakojimų, keletą pilkapių perkasė matininkas, eigulys, kasinėjo mokytojai, netgi Dubingių klebonas ir kaimo bernai pabandydavo savo laimę.

Iki mūsų dienų kelių hektarų plote išliko tik apie 70 pilkapių, iš kurių vos 4 buvo aukštesni, didesni, keli pilkapiai likę sveikesni, o visi kiti jau bandyti kasinėti.

Kas ir kada supylė tuos pilkapius? Tuo tikslu 1970 metų liepos mėnesį dalį pilkapių ištyrė Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos instituto archeologinė ekspedicija, čia padirbėjo Giedraičių vidurinės mokyklos moksleivių būrelis. Buvo iš-tirta 18 pilkapių. Šeši iš jų buvo jau tiek suardyti, kad kapų ir žymių juose neberasta. Likusiuose sudegintų ir nedegintų žmonių, žirgų kapai.

Seniausi kapai rasti vidurinėje pilkapių grupėje.

Paaiškėjo, kad žmonės čia laidoti daugiau kaip prieš pusantro tūkstančio metų -- dar IV-V a. Pagal to meto papročius kapui parinkdavo 6-8 m skersmens žemės sklypelį, jį pabarstydavo peleiniais -- žarijomis, aplink tą pašventintą mirusiam. Pastarąjį paguldžius į duobę (karste ar apdėtą lentomis, nes kapo dugne rasta lentų pėdsakų), ją užkasdavo, o paskui virš kapo supildavo aukštą žemių kalnelį. Aplink jį esančiose duobėse sukraudavo akmenų ratą. Dėdavo kartais 2-3 akmenų eiles, viena virš kitos, ir kapą apsupdavo iki 60-80 cm aukščio akmenų sienelė. Ji neleisdavo išsi-skleisti supiltam žemių kalneliui -- pilkapiui, o gal to meto tikėjimu saugojo ir mirusiojo ramybę,

saugojo jį nuo pikty dvasių, kurioms, kaip žinome iš senų pasakų, negalima buvo peržengti apibrėžto rato.

Mirusiuosius tada laidojo su papuošalais, į kapą įdėdavo ginklų, įrankių. Tokie buvo papročiai. Vyrų kapuose rasti prie kojų padėti medinių skydų geležiniai apkaustai -- antskydžiai, vienam įdėtas kirvis, kitam -- ietis, trečiam -- peilis, pentinai, išlikusios geležinės ir žalvarinės sagtys, segės, žalvariniai žiedai. Moterų kapuose rasta piautuvų.

Slenkant šimtmečiams, papročiai pamažu keitė-si. Išivyravo paprotys sudeginti. Rytinėje pilkapy-no dalyje ir rasti sudegintų mirusiųjų kapai.

Vienių sudegintų mirusiųjų kapuose nerasta jokių radinių, o kituose -- likę apdegusių ir sulaužytų žalvarinių apyrankių, geležinių peilių, ylių, molinių verpstelių. Tai jau m. e. pirmojo tūkstantmečio antrosios pusės ir pabaigos mirusiųjų kapai. Šio laikotarpio pilkapių daugiau, ir jie įvairesnio dydžio. Tarp jų yra išlikęs ir stambiausias Degsnės -- Labutiškių pilkapis -- apie 17 m skersmens ir daugiau kaip 1 m aukščio.

Vakarinėje pilkapyne dalyje trijuose pilkapiuose rasta palaidota po vieną arkli. Jam pilkapio pagrinde, taip pat pabarstytame degėsiais -- žarijomis, buvo iškasama nedidelė -- tik apie 1 m ilgio ir apie 90 cm pločio ovalinė duobutė, į kurią tiesiog įspraudžiamas nedidelis arkliukas, o jo galva ir kaklas likdavo paguldyti ant duobės krašto. Galimas daiktas, kad aukščiau arklio pilkapyje buvo užkasami sudeginto jo šeimnininko palaikai.

Vėlyviausiame, vakariniame, pakraštyje iškas-tame pilkapyje rasti po sampilų, ant degėsių sluoksnelio, supilti sudeginto arklio kaulų gaba-liukai, apdegusios sagtys, žalvariniai kamanų apkaustai.

Vakarinėje pilkapių grupėje mirusieji laidoti jau XI-XII a. Tai vėlyviausi kapai pilkapyne. Tuo metu, apie XII a., išnyko paprotys pilti pilkapius, o sude-gintus ar nedegintus mirusius ėmė laidoti panašiai kaip ir dabar, žemėje iškastose duobėse. Matyti, tada buvo parinkta ir nauja vieta kapinėms.

Tai gi Degsnės -- Labatiškių pilkapiuose palaido-ti ne švedai, tai ne mūsų vieta, o buvusios senovės lietuvių kapinės. Čia pagal savo senovės papročius apie 700-800 metų -- nuo IV a. pabaigos iki XII a. -- mirusius laidojo kažkur šalia buvusio kaimelio gyventojai. Taip pamažu atsirado kapinės, kuriose buvo apie pora šimtų pilkapių.

JUOZAS ŽUKAUSKAS

LITUANISTINĖ BIBLIOTEKA

"Vagos" leidykla leidžia knygų seriją "Lituanistinė biblioteka". Tai — ankstesnių laikų mokslininkų darbai apie lietuvių materialinę ir dvasinę kultūrą, grožinės literatūros kūriniai, išleisti praėjusį šimtmetį ir tapę bibliografinė retenybe arba iki šiol pasilikę rankraščiuose. Dabar jie bus prieinami ne tik mokslo darbuotojams, bet ir plačiajai visuomenei.

Pirmasis šios serijos leidinys — didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino laišakai — pasirodė prieš kelerius metus. O ši rudenį iš spaudos išėjo trys šios serijos leidiniai.

Paskelbtas lietuvių literatūros klasiko Antano Baranausko literatūrinis palikimas sudaro du didelius tomus. Be pagarsėjusios poemos "Anykščių šilelis" pirmame tome išspausdinti kiti jo eilėraščiai ir eiliuoti laišakai. Antrąjį tomą sudaro A. Baranausko dienoraštis ir laišakai namiškiams, bičiuliams, žinomiems to meto rusų ir Vakarų Europos mokslininkams. Beje, poeto jaunystės metu eilėraščiai ir laišakai, rašyti lenkiškai, knygoje išspausdinti lenkų kalba ir versti į lietuvių kalbą.

Visuomenės susidomėjimo susilaukė žinomo kultūros veikėjo ir švietėjo Jono Basanavičiaus rinkiniai raštai. Juose paskelbti jo istorijos, etnografijos ir folkloro darbai: "iš krikščionybės santykių su senovės lietuvių tikyba ir kultūra", "Apie kryžiokus", "Iš lietuvių gyvenimo 1915–1917 m. po vokiečių jungu" ir kt.

Tarp naujausių "Lituanistinės bibliotekos" leidinių yra vokiečių autorių knyga "Lietuvinkai". Savo darbuose praėjusį šimtmetį jie rašė apie tuos mūsų tautiečius, kurie gyveno pajūryje, Nemuno žemupyje ir nuo jo į pietus.

Iš šių raštų autorių pirmiausia paminėtinas Eduardas Gizevijus, tilžiškis pedagogas, kuris, pamilęs vietos lietuvius, išmoko jų kalbą, rinko senienas ir tautosaką, aprašinėjo papročius, piešė jų tipus, pastatus ir drabužius.

Kitas autorius — žurnalistas Oto Glagau — iš Prūsijos kilęs yokietis. 1867 metais jis keliavo po Prūsų Lietuvą, parašė įdomių apybraižų apie šio krašto gamtą ir jos gyventojus.

Šioje knygoje taip pat įdėtas Jenos universiteto profesoriaus kalbininko Karlo Kapelerio etnografinis aprašas "Kaip senovėje lietuvninkai gyveno", padarytas 1876 metais. Knyga iliustruota E. Gizevijaus piešinių reprodukcijomis ir senomis nuotraukomis, vaizduojančiomis Prūsų Lietuvos žmones, pastatus, gamtą.

Vertingas lietuvių raštijos paminklas yra prieš kelerius metus išleistas Mykolo Lietuvos XVI amžiuje parašytas lotynų kalba traktatas apie lietuvių, totorių ir maskviečių papročius. Knyga išleista lietuviškai.

Iš lenkų kalbos išversta Jono Goštauto didaktinė apysaka "Ponas Teisėjaitis arba pasakojimas apie Lietuvą ir Žemaitiją". Ši knyga, 1839 metais išspausdinta Prancūzijoje, buvo bibliografinė retenybė. Jos autorius, Lietuvos bajoras, vienas veikiausių 1831 metų sukilimo dalyvių Šiaulių apskrityje, beletristine forma pavaizdavo Lietuvos valstiečių ir bajorų buitį, jų gyvenimą ir pažitras, pateikė daug etnografinės medžiagos.

Pirmą kartą išleistas visas Valerijono Ažukalnio literatūrinis palikimas. Šis vienas žymiausių praėjusio šimtmečio vidurio lietu-

Svečią vilnietį Bronių Raguotį išleidžiant Kennedy airodrome 1971 m. sausio 3 dieną: Jonas Grybas, Povilas Venta, Nelė Ventienė, Vytautas Beleckas, Bronius Raguotis, Ilzė Bimbienė ir Antanas Bimba.

J. Valaičio nuotrauka

Augustas Tamulitnas

vių poetų dar gyvas budamas paruošė spaudai eilėraščių knygą, bet carinės cenzūros sąlygomis ji taip ir neišvydo pasaulio. Dabar išleistame rinkinyje yra daugiau kaip 60 V. Ažukalnio eilėraščių vertimų.

Leidyklos planuose — Lietuvos metraštis — Bychovco kronika. Tai Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės istorija nuo seniausių laikų iki XVI amžiaus pradžios. Savo žanrinėmis savybėmis Bychovco kronika artima grožinei literaturai, bet drauge yra įdomus XVI amžiaus pirmosios pusės Lietuvos visuomenės politinės minties ir kultūros dokumentas. Taip pat ruošiami spaudai Juozo Andziulaičio-Kalnėno Raštai. (Jis 1890–1892 metais Jungtinėse Valstijose redagavo "Vienybę lietuvninkų"). Į šį leidinį įeis visas XIX amžiaus pabaigos lietuvių demokratinio rašytojo literatūrinis palikimas: eilėraščiai, recenzijos, publicistiniai straipsniai.

Kai kurie "Lituanistinės bibliotekos" leidiniai išversti iš lotynų, lenkų, vokiečių, baltarusių kalbų. Atskirose knygose pateikiami ir fotografuoti originalų tekstai.

Vilnius

Suvenyrinis leidinys

Nedaug, oi nedaug Lietuvoje atsirastų tokių, kas nebūtų girdėjęs apie poetą Kostą Kubilinską. Ir neskaitęs jo knygų, be abejo. Aišku, didžiausią jo kūrybinio palikimo dalį sudaro poezija vaikams — tai eiliuotos pasakų, poemų, eilėraščių knygelės, keli draminiai kūriniai. Bet Kubilinskas nebuvo vien vaikų rašytojas, nors būtent už jas 1959 m. jam buvo suteikta Respublikinė premija. Jis reiškėsi kaip gabus vertėjas ir poetas satyrikas bei lyrikas. 1958 m. K. Kubilinskas (drauge su A. Jonynu) išleido satyros ir jumor rinkinį "Pernykštis sniegas", o po jo mirties (mirė 1962 m.) išėjo ir lyrikos rinktinė "Lygumos dainuoja" (1964 m.), žavinti skaitytoją švelniu lyrizmu, sodriais, jausmingais mąstymais ir meile gimtinei.

Na, o visai neseniai "Vagos" leidykla 10,000 egz. tiražu išleido K. Kubilinsko lyrikos suvenyrinį leidinį, t. y. mažo formato (popierius 54 x 84 1/32) knygelę, lengvai telpančią nedidelėje kišenėje. Leidinyje — daugiau nei šimtas geriausios ir vertingiausios poeto lyrikos pavyzdžių, kurių ne vienas jau

virtęs liaudies mėgiamomis dainomis. Iš jų paminėtina "Dainelė apie tiltą", "Daina apie žemę", "Rugeli žiemkentėli"... "Šelmiui berneliui" ir kt. Pabaigai ir norėtusi pacituoti bent kelis posmus iš eil. "Šelmiui berneliui":

Oi šelmi berneli,
Berneli ulioke,
Mylėti,
Žavėti
Ir dirbti nemoki.
Žodelį, oi, švelnų
Kuždėjai, kuždėjai
Ir man aukso kalnus
Žadėjai, žadėjai!..

Malonaus tembro Kosto Kubilinsko lyrikos leidinėlis, dailiai apipavidalintas Arūno Tarabildos medžio graviuromis, švelniai kutena kiekvieno skaitytojo širdį. Ir ne tik į Iyriзмą daugiau linkusioms moterims — jaunamartėms bei gyvenašlėms.

Lietuvos žydų tarmės tyrinėjimas

Rodos, visai neseniai "Minties" leidykla išleido Lietuvos žydo Chackelio Lemcheno kalbinį darbą "Lietuvių kalbos įtaka Lietuvos žydų tarmei", o jis greitai dingo iš knygynų lentynų. Reikia pastebėti, kad ši knygelė sukėlė nemažą susidomėjimą tiek žydų, tiek ir lietuvių kalbos puoselėtojų tarpe. Ir tai suprantama. Ch. Lemcheno "nagrinėjama tema liečia ir lietuvių kalbotyros, ir žydų kalbos mokslo klausimus, be to, ji įdomi ir bendrai lingvistikai — kalbų kontaktų teorijai".

Darbas, parašytas dar prieš antrąją pasaulinį karą, gana objektyviai parodo, kaip lietuvių kalba veikė Lietuvoje gyvenančių žydų tarmę. Aišku, šis tyrinėjimas, kaip jame lietuvių kalba veikė Lietuvoje gyvenančių žydų tarmę. Aišku, šis tyrinėjimas, kaip rašo pats autorius, būdamas pirmas šioje srityje, negali pretenduoti į pilnumą arba į visišką neklaidingumą, tačiau svarbiausia, kad jame remiamasi gyvąja kalba.

Savo knygelėje Ch. Lemchenas pateikia daug bendrų žinių apie žydų kalbą bei Lietuvos žydų tarmę, apmeta Lietuvos žydų istorijos metmenis, nurodo lietuvių įtaką žydų papročiams, gan pakankamai aprašo skolinių fone-

tiką ir semantiką bei morfologinę jų pusę, suklasifikuoja skolinius pagal reikšmės skirtumus ir aptaria skolinių raidą. Autorius taipogi pateikia įdomų skolinių žodynėlį, išversdamas žodžius į rusų bei vokiečių kalbas, siekdamas, kad šis darbas taptų prieinamesniu užsienio kalbininkams.

Aplamai, Ch. Lemcheno knyga "Lietuvių kalbos įtaka Lietuvos žydų tarmei", kurią recenzavo profesorius, filologijos mokslų daktaras Z. Zinkevičius, kitų kraštų žydų kalbininkams padės išaiškinti daug lietuviškos kilmės žodžių, su kuriais jie atsitiktinai susiduria šnekamojoje kalboje.

PAULIUS DREVINIS

Tėviškės eglės

Per vidurnakties rimtį ir tylą
Į žvaigždynų ūkaną žilą
Kyla ūgliai ir kyla ir kyla
Tėviškės eglų.

O jų šaknys į dirvą alstringą
Jau daug metų sminga ir sminga,
Žemėj motinų syvų nestinga
Tėviškės eglėms.

— Mūsų didelis didelis skėtis:
Čia atėkit visi pailsėti,
Kam jau kojos pradėjo skaudėti,
Mes priklausim kiekvienai!

Medžių šakos man pradeda moti —
Įpusėtam kely nesustoti,
Bet skubėti iš tolių miglotų
Į tėviškę brangią.

Sniegenėlė

Virš laukų dangus pamėles.
Baltos pusnys saulėj švytl.
Kur nuskrido sniegenėlė?!
Atsibodo man dairytis.

Jau ir vakaras ant nosies
Deda antspaudą varinį.
Ar į kiemą atplasnosi,
Tebelauku nustimnės.

Raudongūže sniegenėlė,
Mano drauge, mano sese,
Po grūdėlių, trupinėlių
Tau paberstu. Prisliesl...!

Šieno nuobiros ant tako
(Brolis ir sesuo nubrido).
Šaltas vėjas veldą plaka
Iš tamsių miškų atklydęs.

NAUJO CENTRO KOMITETO ŽODIS

Būsimiems dvejiems metams dauguma Centro Komiteto narių lieka tie patys. Dėkojame už pasitikėjimą. Galime pasidžiaugti, kad į dabartinį komitetą įeina dvi naujos jaunosios amžiaus Amerikoje gimusios moterys. Dabar komitete dauguma moterų — keturios moterys, o vyrų — tik trys.

Praėjusieji 1970 metai Draugijai buvo sėkmingi: nariai gavo po dvi knygas, įvyko LLD suvažiavimas, išėjo keturi žurnalo "Šviesa" numeriai, įrašyta naujų narių. Tiesa, senesniojo amžiaus narių mirtis pralenkė naujai įstojuosiu narių skaičių, bet jau toks yra gyvenimas. Draugija jau paminėjo savo 55 metų jubiliejų, metų našta savo paima. Gaila!

Centro Komitetas, pradėdamas šių metų darbą, vėl prašo visus LLD narius suvienyti jėgas tolesnei mūsų veiklai. Visų pirma, rūpinkimės į Draugiją įtraukti daugiau naujų narių, lankykime kuopų susirinkimus, padinkime savo kuopų veiklą, paremkime Centrą ir piniginiai.

Vartant LLD išleistųjų 82 knygų lapus, įsigilinus į per 37-ius metus Draugijos leidžiamam žurnale "Šviesa" tilpusiąją visuomeniniais klausimais medžiagą, nejučiomis kyla klausimas: Kaip LLD, kuriai pagrindą sudarė mažamoksliai iš Lietuvos atvykę sunkaus darbo žmonės, pajėgė išplėsti tokį didelį kultūros barą. Draugijos vadovybėje, beveik visuomet buvo tikrai ribotas skaičius inteligentų, kurie padėjo purenti apleistus dirvonus.

Lietuviai darbo žmonės veržėsi į geresnį, lengvesnį gyvenimą. LLD išleistos knygos, įvairūs kiti leidiniai, buvo toji kalvė, kuri ruošė sąmoningus veikėjus—vadus grumtynėms už gražesnę žmogaus gyvenimą.

Pažvelgę į tai, kas mūsų gyvenime jau pasiekta, atsiminę, jog nuo pat LLD įsikūrimo mūsų nariai grūdinosi ir aktyviai dalyvavo įvairioje darbininkiškoje veikloje, turime kuo didžiuotis. Ateitis priklauso darbo žmonėms.

Nors jau daug kas atsiekta, bet prieš liaudį dar tebestovi ilgas ir sunkus kovų kelias.

Karai, prieš kuriuos mūsų Draugija pasireiškė pat savo visuomeninės veiklos pradžioje, išleisdama knygą "Karas kodėl?", dar vis tebėra žmonijai didžiausias pavojus.

Dar ir šiandien liejasi kraujas ir ašaros, žusta milijonai brangių žmonių, miestai ir derlingi laukai paverčiami klaikiomis pustyknėmis, o iš tų baisenybių parazitų klasė lobsta!

Mūsų šalis jau vienuolikti metai veda karą Vietname ir jam galo nematyt. Infliacija, stoka gyvenimui namų, visokie kasdieninio gyvenimo trūkumai Amerikos darbo žmonėms sunkiai atsiliepia. Valdžios viršūnėse sėdintieji pareigūnai, be pažadų, kad tuojau viskas bus gerai, nieko gero nepadarė. Amerikos liaudžiai reikės įtensyviai koncentruotis būsimiems šalies valdininkų rinkimams. Tikrai išrinkimas pažangių asmenų į atsakomingas vietas sulaikys karą Vietname ir apribos militaristų baisiai išsišakojusią jėgą.

Lietuvius liečiančiuose reikaluose, kaip ir pirmiau, be LLD reikalų, visuomet turėkime mintyje, stiprinti mūsų spaudą ir išlaikyti įstaigas.

Visi žinome, kad daugelyje kolonijų LLD narių skaičius paretėjo, kitur net likvidavosi arba susijungė kuopos. Bet tai dar nereiškia, kad turime pasiduoti pesimizmui. Įsidėmėkime "Šviesos" redaktoriaus žodžius jo raporte LLD suvažiavimui:

"Mūsų amžiaus žmonėms geriausias sveikatai ir gyvenimui prailginti laidas yra rūpinimasis judėjimu, pagal išgalę dalyvavimas veikloje".

LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS CENTRO KOMITETAS:

Katrina Petrikienė	— Pirmininkė
Jonas Grybas	— Vice Pirmininkas
Ieva Mizarienė	— Sekretorė
Povilas Venta	— Išdininkas
Antanas Bimba	— "Šviesos" redaktorius
Lilija Kavaliauskaitė	— Išdo globėja
Anne Yakštis	— Išdo globėja